

รายงานวิจัย

เรื่อง

วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์

ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

Oral Literature about Wat Sing in Bang Khu Wieng

Bang Kruai Nonthaburi

โดย

อาภาภรณ์ ดิษฐเล็ก

การวิจัยครั้งนี้ได้รับเงินทุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

ชื่องานวิจัย: วรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย
จังหวัดนนทบุรี

ชื่อผู้วิจัย: อาภาภรณ์ ดิษฐเล็ก

ปีที่ทำการวิจัยแล้วเสร็จ: 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์เนื้อหาของ
วรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 2) วิเคราะห์
คุณค่าของวรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี
กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 มีจำนวน 2 คน คือผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเจ้าอาวาส
วัดสิงห์ในปัจจุบัน 1 รูป และอดีตผู้นำชุมชน 1 คนที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็น
ระยะเวลา 60 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกชุมชนที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และเป็นผู้รู้
เรื่องเกี่ยวกับวัดสิงห์ จำนวน 6 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการแบบบอกต่อ (Snowball Sampling
Technique) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการศึกษา
วรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ 4 เรื่อง 2)
ความเชื่อ 3 เรื่อง และ 3) ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ 4 เรื่อง คุณค่าของวรณกรรมมุขปาฐะมี 3
ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านสติปัญญาที่ให้ความรู้เรื่องประวัติและสิ่งสำคัญของวัดในอดีต 2) คุณค่าด้าน
อิทธิพลต่อความเชื่อ การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ 3) คุณค่าด้านอารมณ์ คือการเป็น
ศูนย์รวมจิตใจความภาคภูมิใจของชาวบ้าน

คำสำคัญ: เนื้อหาของวรณกรรมมุขปาฐะ คุณค่าของวรณกรรมมุขปาฐะ วัดสิงห์ตำบลบางคูเวียง

Research Title: Oral Literature about Wat Sing in Bang Khu Wieng
Bang Kruai Nonthaburi

Researcher: Aphaphon Ditlek

Year: 2021

Abstract

This research is a qualitative research. The objectives of this research were: 1) Analyzed the content of oral literature about Wat Sing Bang Khu Wieng Sub-district, Bang Kruai District, Nonthaburi Province 2) Analyzed the value of oral literature about Wat Sing. The target group were divided into 2 groups. The first group was the informants who were the current abbot of Wat Sing and the former community leaders who had a domicile and lived near Wat Sing more than 60 years. The second group consisted of 6 community members aged more than 60 years old and knew about Wat Sing, which were selected by Snowball Sampling Technique. The instrument used in this study was an in-depth interview. The results revealed that 1) There were 3 types of oral literature about Wat Sing which are 1) 4 stories of knowledge, 2) 3 beliefs and 3) 4 traditions and practices. The Value of oral literature were 1) gave knowledge about the history and importance of temples in the past 2) the value of influence on beliefs preservation of ancient monuments, artifacts and 3) emotional values was to be the center of the pride of the villagers.

Keywords: oral literary content, oral literary value, Wat Sing in Bang Khu Wieng

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่อง วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระสมุห์ เจริญ ฉนทโก เจ้าอาวาสวัดสิงห์ และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลาในการให้ข้อมูลอัน ทรงคุณค่าเกี่ยวกับวัดสิงห์

ผู้วิจัยยังได้รับความอนุเคราะห์ การให้กำลังใจ และคำแนะนำที่มีค่ายิ่งจาก รศ.อวยพร พานิช อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย จนทำให้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ได้จนสำเร็จ

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ศศิพัฒน์ ยอดเพชร อาจารย์ผู้ให้ความรู้และ ประสพการณ์ในการดำเนินการวิจัยและเรียนรู้วิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และรอง ศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์ อาจารย์ผู้ให้ความรู้ทางด้านการใช้ภาษาไทย คติชนวิทยา และการ ฝึกประสพการณ์ลงพื้นที่จัดเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งผู้เขียนบทความ ตำรารายงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าประกอบการทำรายงานวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งล้วนเป็นข้อมูล สำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยได้จนสำเร็จด้วยดี

อภาภรณ์ ดิษฐเล็ก
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ของงานวิจัย.....	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ข้อมูลพื้นฐานของวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง	5
2.2 วรรณกรรมมุขปาฐะ.....	16
2.3 แนวทางการศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะ.....	17
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	25
3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย	25
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	26
3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	26
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	27
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
ตอนที่ 1 เนื้อหาของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี	30
1.1 เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้	31
1.2 ความเชื่อ.....	46
1.3 ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ.....	49
ตอนที่ 2 คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี	52
2.1 คุณค่าด้านสติปัญญา	52
2.2 คุณค่าด้านอิทธิพล.....	54
2.3 คุณค่าด้านอารมณ์.....	55
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	56
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	56
5.2 อภิปรายผล	59
5.3 ข้อเสนอแนะ	60
5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	60
5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	61
บรรณานุกรม.....	62
ภาคผนวก	65
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้ข้อมูล	65
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์” สำหรับ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1.....	67
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์” สำหรับ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2.....	70
ประวัติผู้วิจัย	73

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 คลองบางคูเวียงบริเวณหน้าวัดสิงห์	5
2.2 ป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลประวัติวัดสิงห์	6
2.3 รูปปั้นอดีตเจ้าอาวาสวัดสิงห์.....	7
2.4 แผนผังวัดสิงห์ในปัจจุบัน	10
2.5 รูปทรงวิหารวัดสิงห์	11
2.6 ลวดลายปูนปั้นซุ้มประตูวิหารวัดสิงห์	11
2.7 ลวดลายปูนปั้นหน้าต่างวิหารวัดสิงห์	12
2.8 หอพระไตรปิฎกวัดสิงห์	12
2.9 หอระฆังวัดสิงห์	13
2.10 ศาลาท่าน้ำวัดสิงห์	13
2.11 ศาลาการเปรียญเก่าวัดสิงห์	14
2.12 ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานวัดสิงห์.....	15
3.1 บรรยากาศในการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดสิงห์.....	27
3.2 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ณ ศาลาท่าน้ำวัดสิงห์.....	28
3.3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ณ บ้านที่พักอาศัย.....	28
4.1 หลวงพ่อตึก.....	31
4.2 แผนผังวัดสิงห์ในอดีตตามคำบอกเล่า	34
4.3 วิหารวัดสิงห์.....	36
4.4 ใบเสมารอบโบสถ์วัดสิงห์ในปัจจุบัน.....	37
4.5 โบสถ์วัดสิงห์.....	39
4.6 ศาลาประดิษฐานพระสร้างตรงตำแหน่งเมรุเก่า	40
4.7 เมรุวัดสิงห์ในปัจจุบัน.....	40
4.8 เจดีย์วัดสิงห์	41
4.9 พระพุทธรูปจากวัดตะเก	42
4.10 ปากคลองวัดตะเก	43

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.11 ต้นสะตือ.....	44
4.12 ศาลาทำน้ำหลังปัจจุบัน	45
4.13 ลวดลายแกะสลักของศาลาทอง	46
4.14 ด้านหน้าและด้านหลังหลวงพ่อมงคลปิตรน้อย	48
4.15 ต้นตะเคียนคู่ที่นำขึ้นจากน้ำ.....	49
4.16 การทำบุญร่วมกับเจ้าภาพชั้นกัณฑ์เทศน์	50
4.17 ถ้วยใส่อาหารคาวหวานในการตักบาตร	51

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดสิงห์ ตั้งอยู่ริมคลองบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ปรากฏหลักฐานที่ป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลของวัด ตามข้อสันนิษฐานมูลของกรมศิลปากร เมื่อครั้งดำเนินโครงการบูรณะวิหาร และหอไตรว่า สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2320 สมัยกรุงธนบุรี มีโบราณสถานที่สำคัญคือ วิหาร หอพระไตรปิฎก และหอรอระฆัง และมีลักษณะสถาปัตยกรรมที่งดงาม ดังที่ ปัทมา เจริญกรกิจ (2558: 155) กล่าวถึง รูปแบบงานศิลปกรรมที่งดงามของวัดสิงห์ว่า งานศิลปกรรมของวัดหลายแห่งในพื้นที่ชุมชนคลองบางคูเวียงมีรูปแบบงานช่างที่งดงาม เช่น วัดสิงห์ วัดละมุดใน เป็นต้น แสดงถึงความเจริญของชุมชนคลองบางคูเวียง ซึ่งเป็นชุมชนคลองย่อยที่เชื่อมจากคลองบางกอกน้อย

ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2554) อธิบายถึงลักษณะของวิหารวัดสิงห์ว่าเป็นรูปแบบศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย หอไตรตั้งอยู่กลางน้ำ หน้าบันแกะสลักเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ บานประตูหน้าต่างเป็นลายรดน้ำ หอระฆังประดับลายจำหลักประณีตตลอดทั้งหลัง ด้วยลักษณะสถาปัตยกรรมที่ประณีตงดงามและทรงคุณค่าเช่นนี้ กรมศิลปากรจึงประกาศขึ้นทะเบียนหอรอระฆัง หอพระไตรปิฎก ศาลาการเปรียญเก่า พระวิหาร และศาลาท่าน้ำของวัดสิงห์เป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2536 (ราชกิจจานุเบกษา, 2536: 67)

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง ยังมีจำนวนไม่มากนัก โดยมีผู้ศึกษาวิจัยไว้ อาทิ ปัทมา เจริญกรกิจ (2558) ศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถและพระวิหารวัดสิงห์ในวิจัยเรื่อง “พระอุโบสถและพระวิหารสมัยอยุธยาตอนปลาย-รัตนโกสินทร์ตอนต้น ในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ จังหวัดนนทบุรี” และสำราญ จุช่วย (2561) ศึกษาเรื่องความเป็นมาของชื่อวัดสิงห์ ในงานวิจัยเรื่อง “ภูมินามวัดในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรศึกษาเกี่ยวกับวัดสิงห์เพิ่มเติม เนื่องจากวัดสิงห์มีประวัติความเป็นมายาวนานและมีสถาปัตยกรรมที่งดงามดังที่กล่าวมา อาจมีเกร็ดความรู้เรื่องเล่าที่ผู้สูงอายุหรือผู้รู้ในชุมชนส่งต่อเรื่องราวต่อกันผ่านการเล่าเรื่อง การศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะที่รวบรวมเรื่องที่ทรงคุณค่าที่เป็นวัฒนธรรมชุมชนจากผู้สูงอายุหรือผู้รู้ในชุมชนจึงเป็นเรื่องที่สมควรดำเนินการ เพราะผู้สูงอายุคือพลเมืองที่สั่งสมประสบการณ์ความรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้

การศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่ควรมีการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ เพราะแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไปตามบริบท ทั้งการศึกษาเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์วรรณกรรมมุขปาฐะในท้องถิ่น เช่น ชญานิษฐ์ จอมพงศ์ (2545) วิจัยเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรม มุขปาฐะตำบล

ควมชมอำเอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” หรืองานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะประเด็นความเชื่อและโลกทัศน์จากวรรณกรรมมุขปาฐะ เช่น สนิท ยืนศักดิ์ เยาวรัตน์ เม็งขาว และ สุภัญญา เกาะวิวัฒนากุล (2562) วิจัยเรื่อง “ความเชื่อและโลกทัศน์ในชุมชนแม่ไผ่ผ่านวรรณกรรมมุขปาฐะ” การศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะไม่จำกัดอยู่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แม้ในต่างประเทศก็ให้ความสำคัญเช่นกัน ดังที่ สหพันธ์สาขาศิลปะและวรรณคดีแห่งประเทศไทย (CFLAC) เป็นผู้นำโครงการเผยแพร่วรรณกรรมท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมและเผยแพร่ผลงานวรรณกรรมมุขปาฐะท้องถิ่นฉบับดั้งเดิม รวมทั้งทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลมรดกวรรณกรรมมุขปาฐะ (สำนักข่าวซินหัว, 2562: ออนไลน์)

การรวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะในแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและทรงคุณค่า เนื่องจากหากไม่มีการศึกษาเพื่อรวบรวมอนุรักษ์ และวิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนในด้านเนื้อหาและคุณค่า เรื่องที่ทรงคุณค่าในชุมชนอาจลบลืมสูญหายไปตามกาลเวลา

ด้วยเหตุที่ยังไม่มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวัดสิ่งทีชัดเจน และยังขาดการศึกษารวบรวมวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิ่งที ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิ่งที ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ไม่ไกลจากสถาบันการศึกษา เนื่องจากสถาบันการศึกษา ชุมชน และวัดเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้มาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน และวัดสิ่งทีมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและน่าสนใจ สมควรรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลไว้เพื่อเป็นองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมชุมชน เพราะเป็นเรื่องสำคัญที่มีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนและประเทศได้ ดังที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2546) กล่าวว่า ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ถูกมองเป็นเรื่องล้าสมัย ไม่อยู่ในหัวใจของคนรุ่นหลัง มาวันนี้วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนรากของชุมชนอยู่ในภาวะคลอนแคลน ทำให้สังคมอ่อนแอ ไม่อาจพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น ชุมชนจะฟื้นฟูไปสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง จึงต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนให้อยู่ในหัวใจของทุกคนและพร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นจริง วัฒนธรรมทำให้เรารู้จักตัวเอง ภูมิใจในตัวเอง มีศักดิ์ศรี มีความงาม มีระบบคุณค่ามีจิตวิญญาณ รู้จักครอบครัวของเรา หมู่บ้าน ท้องถิ่น และประเทศชาติของเรา วิธีการพัฒนาประเทศตามแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน จึงต้องทำให้ประชาชนชาวบ้านรู้สำนึก ฐานะและความสำคัญของตัว เห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเอง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงจะศึกษารวบรวม วิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิ่งที ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยการศึกษาข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชน ทั้งที่เป็นผู้สูงอายุ อดีตผู้นำชุมชน และเจ้าอาวาส เพื่อเป็นการอนุรักษ์ เผยแพร่ และเกิดองค์ความรู้ด้านวรรณกรรมมุขปาฐะท้องถิ่น จนนำไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอนและมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนให้ต่อเนื่องยั่งยืน ทั้งยังเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ทรงคุณค่าของชุมชนให้ได้รับการอนุรักษ์และยังคงสืบทอดส่งต่อไปให้เยาวชนรุ่นหลังต่อไปได้

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไรบ้าง

1.2.2 วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีคุณค่าด้านใดบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในงานวิจัยนี้ คือศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 3 ประเภท คือ 1) เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ 2) ความเชื่อ และ 3) ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ และศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะ 3 ด้าน คือ 1) คุณค่าด้านสติปัญญา 2) คุณค่าด้านอิทธิพล และ 3) คุณค่าด้านอารมณ์

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดสิงห์ มี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 จำนวน 2 คน คือ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเจ้าอาวาสวัดสิงห์ปัจจุบัน 1 รูป และผู้นำชุมชน 1 คนซึ่งเป็นอดีตผู้นำชุมชนที่มีภูมิปัญญาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 80 ปี กลุ่มที่ 2 คือ สมาชิกชุมชนผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับวัดสิงห์ 6 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการคัดเลือกแบบบอกต่อ (Snowball Sampling Technique)

1.4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาของงานวิจัยเรื่องนี้ใช้เวลาทั้งสิ้น 2 ปี 3 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2562-สิงหาคม 2564

1.4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้ศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 วรรณกรรมมุขปาฐะ หมายถึง วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ 2) ความเชื่อ และ 3) ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ

1.5.2 เนื้อหา หมายถึง เนื้อเรื่องตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 3 ประเภท คือ 1) เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ 2) ความเชื่อ และ 3) ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ

1.5.3 คุณค่า หมายถึง คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 3 ด้าน คือ 1) คุณค่าด้านสติปัญญา 2) คุณค่าด้านอิทธิพล และ 3) คุณค่าด้านอารมณ์

1.6 ประโยชน์ของงานวิจัย

1.6.1 สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนด้านวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล ทั้งในด้านเนื้อหา และคุณค่าของเรื่อง

1.6.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลสืบสานเรื่องราวท้องถิ่นรวบรวมเรื่องที่ทรงคุณค่าจากผู้สูงอายุ ผู้รู้ในชุมชนบางคูเวียง เพื่อถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลัง

1.6.3 นำเนื้อหาจากวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โครงการบริการวิชาการหรือทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหา และคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะ พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

- 2.1 ข้อมูลพื้นฐานของวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง
- 2.2 วรรณกรรมมุขปาฐะ
- 2.3 แนวทางการศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะ
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง

วัดสิงห์ ตั้งอยู่หมู่ 7 ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ปัจจุบันตั้งอยู่ริมถนนนครอินทร์ ซอยวัดสิงห์ และยังคงมีทำเลที่ตั้งอยู่ริมคลองบางคูเวียงตามเดิม

ภาพที่ 2.1 คลองบางคูเวียงบริเวณหน้าวัดสิงห์
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของวัดสิงห์

วัดสิงห์ไม่ปรากฏนามผู้สร้างและประวัติผู้สร้างที่ชัดเจน (สมคิด ทองสีมา, ผู้รวบรวม, 2530) เมื่อกรมศิลปากรได้มาบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานภายในวัด ได้จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลตามข้อสันนิษฐานว่าสร้างเมื่อ พ.ศ.2320 สมัยธนบุรี

ภาพที่ 2.2 ป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลประวัติวัดวัดสิงห์
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2561

2.1.2 ประวัติเจ้าอาวาสวัดสิงห์

วัดสิงห์มีเจ้าอาวาสจนถึงปัจจุบัน จำนวน 9 รูป ประวัติเจ้าอาวาสวัดสิงห์ส่วนใหญ่ไม่ปรากฏข้อมูลที่ละเอียดชัดเจน โดยทั้งพระและชาวบ้านทราบแต่นามเจ้าอาวาสในอดีตที่เล่าสืบทอดกันมา

จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดสิงห์ ได้ทราบข้อมูลว่า เจ้าอาวาสตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีจำนวน 9 รูป ดังนี้

รูปที่ 1-4 ไม่ทราบนาม

รูปที่ 5 หลวงพ่อเป่า

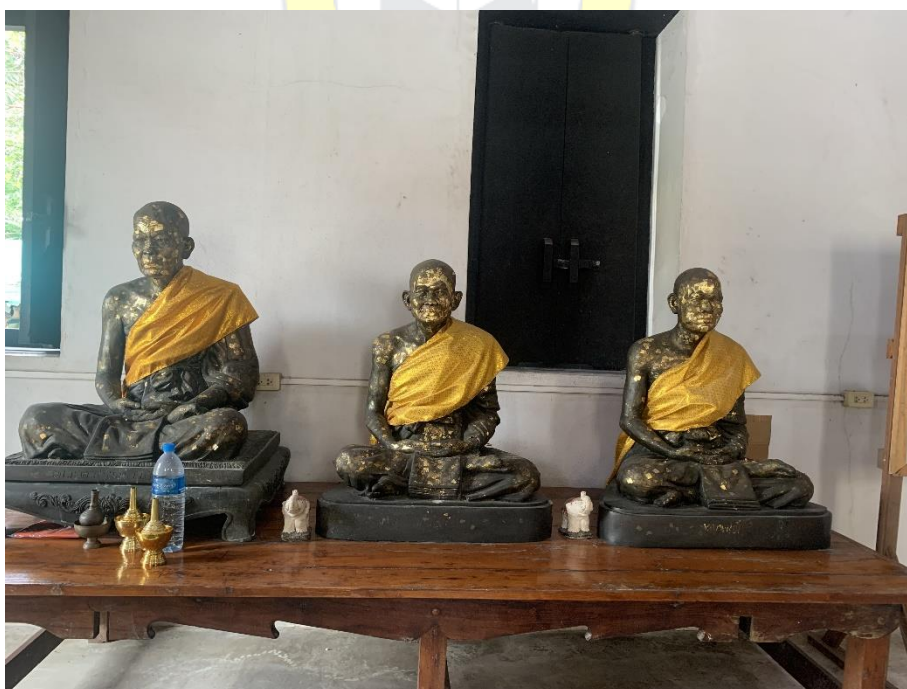
รูปที่ 6 หลวงพ่อตึก

รูปที่ 7 พระอธิการชวน

รูปที่ 8 หลวงพ่อสังวาลย์ (พระครูนนทอาภากร)

รูปที่ 9 พระสมุห์ เจริญ ฉันทโก ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ ปี พ.ศ.2546 อายุ 55 ปี

ภายในวิหารวัดสิงห์มีรูปปั้นอดีตเจ้าอาวาส 3 รูป ให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสสักการะ ได้แก่ หลวงพ่อสังวาลย์ อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 8 (รูปที่ 1 ซ้าย) หลวงพ่อตึก อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 6 (รูปที่ 2 กลาง) และหลวงพ่อเป่า อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 5 (รูปที่ 3 ขวา) ดังในภาพ

ภาพที่ 2.3 รูปปั้นอดีตเจ้าอาวาสวัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

ทั้งนี้ มีเพียงเจ้าอาวาสรูปที่ 8 หลวงพ่อสังวาลย์ที่ปรากฏประวัติในหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพว่า พระครูนนทอาภากร ฉายา อาภากรโธ ชื่อเดิมคือ สังวาลย์ พุ่มดารา เกิด ณ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีพี่น้องร่วมมารดา จำนวน 6 คน คือ 1) นายทองใบ 2) นายชวน 3) พระภิกษุสอน 4) นางสร้อย (เสียชีวิต) 5) พระครูปลัดเที่ยง 6) พระครูนนทอาภากร บรรพชาเมื่ออายุครบ 22 ปี วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2505 ณ วัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สอบได้นักธรรมชั้นโท เมื่อ พ.ศ.2507 เป็นเจ้าอาวาสวัดสิงห์ตั้งแต่ พ.ศ.2512 เป็นพระกรรมมาจารย์ เมื่อ พ.ศ.2515

งานการศึกษาสงเคราะห์ท่านเป็นอาจารย์สอนปริยัติธรรม เป็นกรรมการตรวจประโยคธรรมสนามหลวง เป็นผู้อุปการะทุนการศึกษาโรงเรียนวัดสิงห์ งานด้านเผยแผ่ศาสนา ได้แก่ แสดงธรรมโปรดอุบาสกอุบาสิกาในพรรษา จัดให้มีการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทุกปี และแสดงธรรมโปรดญาติโยมเป็นประจำ ในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมีญาติโยมที่ร่วมบริจาคปัจจัยเพื่อสร้างสาธารณูปโภคและอาคารสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่จำเป็นและสำคัญให้วัดสิงห์ไว้เป็นจำนวนมาก ได้แก่ สร้างอุโบสถใหม่ พ.ศ.2512 กุฏิ 2 หลัง พ.ศ.2533 เมรุ 1 หลัง พ.ศ.2534 กุฏิเพิ่ม 1 หลัง พ.ศ.2535 ห้องสุขา พ.ศ.2537 ศาลาอเนกประสงค์ 1 หลัง พ.ศ.2538 หอระฆังใหม่และกุฏิทรงไทยครึ่งตึก พ.ศ.2539 ศาลาท่าน้ำ 4 หลัง และบูรณะเจดีย์ 4 องค์ พ.ศ.2540 บูรณะศาลาการเปรียญและสร้างกำแพงรอบวัด พ.ศ.2542

หลวงพ่อสังวาลย์ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูนนทอาภากร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นโท เมื่อ พ.ศ.2522 และได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอกในราชทินนามเดิม เมื่อ พ.ศ.2543 หลวงพ่อเคยอาพาธจากการตกเมรุถึง 2 ครั้งในระหว่างการก่อสร้างเมรุจนศิโรตถะยุบ หลังจากนั้นท่านอาพาธด้วยโรคไตจนต้องเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง จนในที่สุดท่านมรณภาพที่โรงพยาบาลสงฆ์ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2546 สิริรวมอายุได้ 62 ปี 41 พรรษา (ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูนนทอาภากร (สังวาลย์ อาภากรโธ), 2546: 4-8)

2.1.3 สถาปัตยกรรมภายในวัดสิงห์

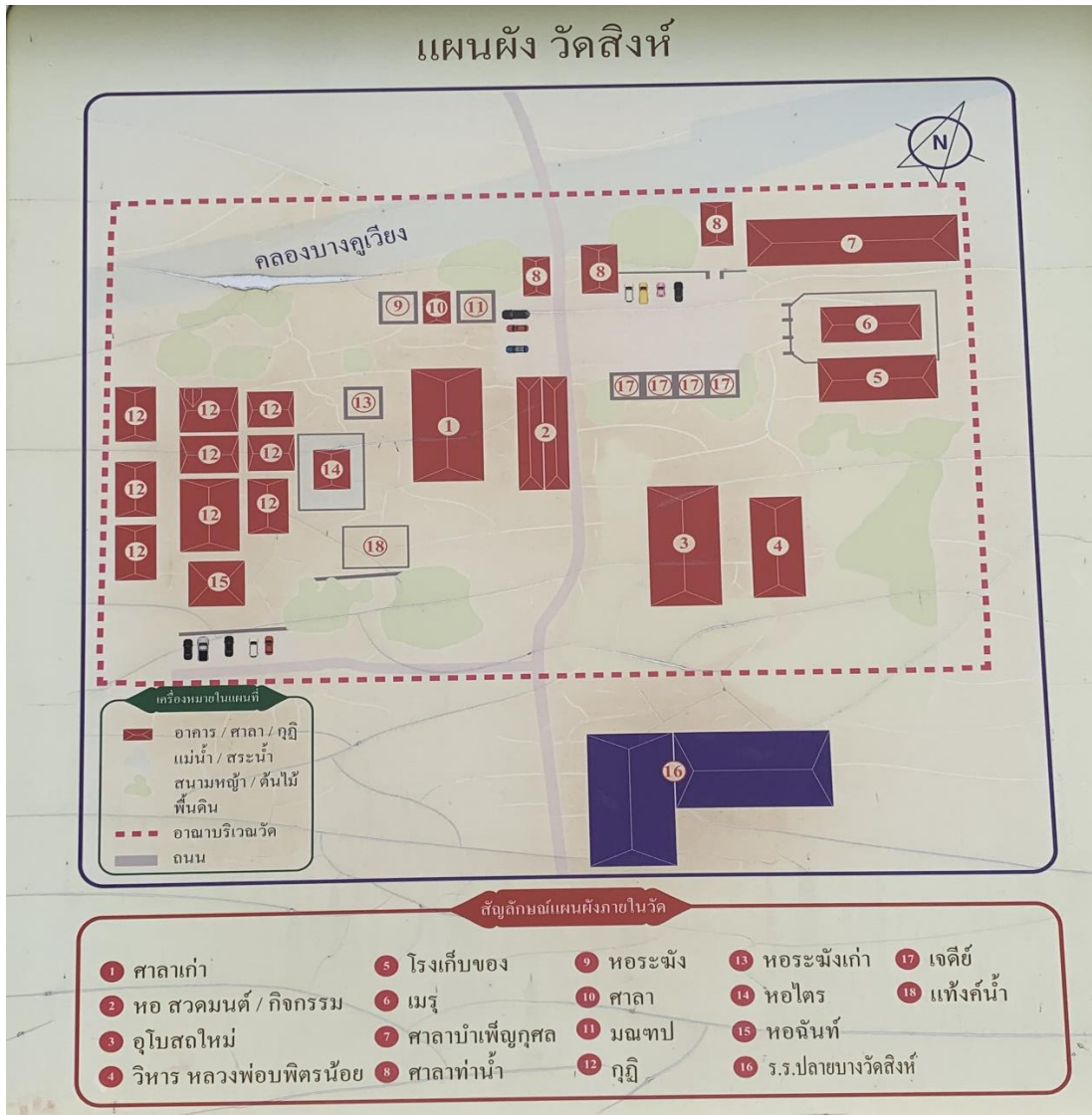
วัดสิงห์มีแผนผังและสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ ดังนี้

2.1.3.1 แผนผังวัดสิงห์ปัจจุบัน

แผนผังวัดสิงห์ในปัจจุบันมีสิ่งสำคัญภายในวัด ได้แก่

- 1) ศาลาการเปรียญไม้หลังเก่า มีมาตั้งแต่อดีต
- 2) หอสดมภ์ เป็นศาลาอเนกประสงค์ที่ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันสร้างถวายวัดเมื่อครั้งหลวงพ่อสังวาลย์
- 3) โบสถ์หลังใหม่อยู่ใกล้กับวิหารหลวงพอมงคลพิตรน้อย

- 4) วิหารหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย อยู่ตำแหน่งเดิมแต่ได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร
- 5) โรงเก็บของ เดิมในอดีตไม่มี เป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่
- 6) เมรุ สร้างขึ้นใหม่อยู่ใกล้กับศาลาบำเพ็ญกุศล
- 7) ศาลาอเนกประสงค์ ใช้เป็นศาลาบำเพ็ญกุศล เป็นศาลาที่ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันสร้างขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ.2538 (ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูนนทอาภากร (สังวาลย์ อาภากร), 2546: 6, 15)
- 8) ศาลาท่าน้ำ เป็นศาลาที่สร้างใหม่ในตำแหน่งเดิม เมื่อปี พ.ศ.2540 (ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูนนทอาภากร (สังวาลย์ อาภากร), 2546: 6, 14) ปัจจุบันวัดสิงห์มีศาลาท่าน้ำ 5 ศาลา
- 9) หอระฆังเก่า อยู่ใกล้ศาลาการเปรียญหลังเก่า หอระฆังนี้อยู่ตำแหน่งเดิมแต่ได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร
- 10) ศาลาท่าน้ำหลังเก่า เป็นศาลาไม้คงอยู่ในตำแหน่งเดิมกับอดีต
- 11) มณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปจากวัดตะโกมา
- 12) กุฏิพระ คงอยู่ในตำแหน่งเดิมกับอดีต
- 13) หอระฆังใหม่ ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันสร้างขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2539 (ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูนนทอาภากร (สังวาลย์ อาภากร), 2546: 6, 16)
- 14) หอไตร อยู่กลางสระน้ำ อยู่ตำแหน่งเดิมแต่ได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร
- 15) หอฉัน อยู่ด้านหลังศาลาการเปรียญหลังเก่า
- 16) โรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสิงห์ อยู่ตำแหน่งต่างจากอดีต ปัจจุบันอยู่หลังโบสถ์ต่อจากลานวัดและสถานที่ออกกำลังกายของชาวบ้าน
- 17) เจดีย์ ปัจจุบันมี 4 เจดีย์ เรียงกันอยู่หน้าวิหารและโบสถ์ คงอยู่ในตำแหน่งเดิมกับอดีต
- 18) แท็งก์น้ำ สร้างขึ้นใหม่
- ตั้งรายละเอียดตำแหน่งสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในแผนผังวัดสิงห์ที่กรมศิลปากรได้สร้างไว้ดังภาพ

ภาพที่ 2.4 แผนผังวัดสิงห์ในปัจจุบัน

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

2.1.3.2 โบราณสถานที่สำคัญของวัดสิงห์

วัดสิงห์มีความน่าสนใจตรงที่มีโบราณสถานที่สำคัญและมีสถาปัตยกรรมที่งดงาม ดังปรากฏข้อมูลตามที่กรมศิลปากรได้จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ที่อธิบายลักษณะโบราณสถานในวัดสิงห์ไว้ดังนี้

1) วิหาร เป็นศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย ลักษณะทรงเรือสำเภา ด้านหน้าและด้านหลังเป็นมุขเด็จ หน้าบันและเสาทำเป็นไม้สักสลักลวดลายดอกไม้

ภาพที่ 2.5 รูปทรงวิหารวัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2561

บัวหัวเสาวิหาร ฐานชุกชี ชุ่มประตู่ หน้าต่าง มีลวดลายปูนปั้นปิดทองประดับ
กระจก ประดับลายปูนปั้นดอกพุดตาน

ภาพที่ 2.6 ลวดลายปูนปั้นชุ่มประตู่วิหารวัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2561

ภาพที่ 2.7 ลวดลายปูนปั้นหน้าต่างวิหารวัดสิงห์
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2561

2) หอพระไตรปิฎกอยู่กลางสระน้ำ หน้าบันเป็นไม้แกะสลักรูปพระนารายณ์ทรงครุฑและลายกระหนกเปลว ซ่อรูปเทพพนมล้อมรอบรูปพระนารายณ์ บานประตูหน้าต่างเป็นลายรดน้ำ

ภาพที่ 2.8 หอพระไตรปิฎกวัดสิงห์
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2561

3) หอระฆัง เป็นศิลปกรรมสมัยอยุธยา ประดับลวดลายจำหลักไม้ทั้งหลัง โครงหลังคาซ้อนทรงสูงเพรียว ซ้อน 1 ชั้น ลด 1 ชั้น มีเฉลียงล้อมรอบ 1 ชั้น โดยศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2554) อธิบายถึงลักษณะของหอระฆังวัดสิงห์ไว้ว่า ประดับลายจำหลักประณีตตลอดทั้งหลัง

ภาพที่ 2.9 หอระฆังวัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2561

4) ศาลาทำน้ำ เป็นศาลาไม้ มีหน้าบันลวดลายเป็นไม้แกะสลักสีทอง

ภาพที่ 2.10 ศาลาทำน้ำวัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

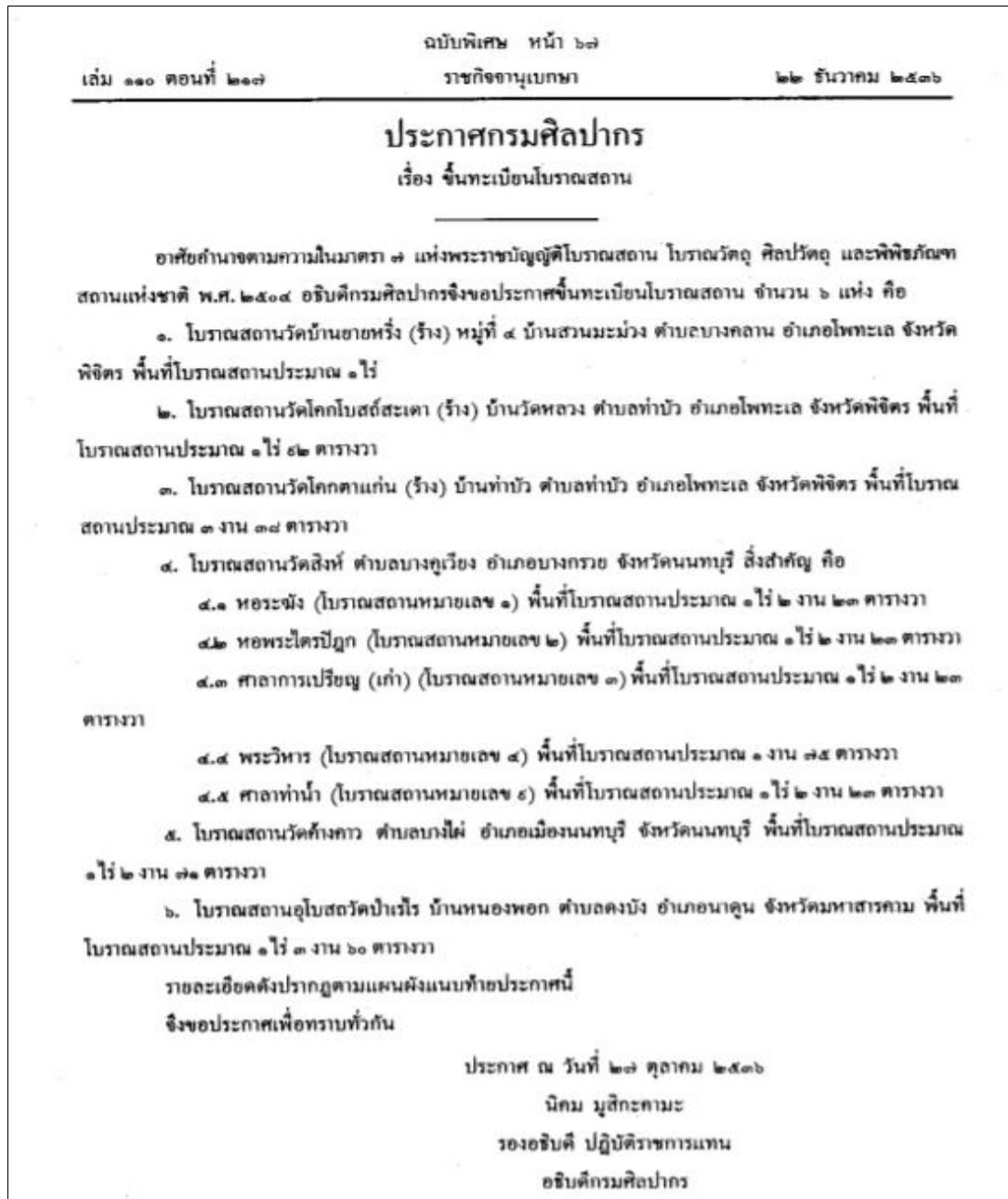
5) ศาลาการเปรียญเก่า เป็นศาลาหลังเดิมสร้างด้วยไม้ มีหน้าบันพระนารายณ์ทรงครุฑ เป็นศาลาที่ยกพื้นไม่สูง ทำให้เมื่อน้ำท่วม พื้นไม้จึงผุพังเป็นบางแผ่น และไม่มีห้องสุขาบนศาลา ทำให้ชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาร่วมกันเป็นผู้บูรณะยกศาลาให้สูงขึ้นเป็น 2 ชั้น เมื่อปี พ.ศ. 2542 (ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูนนทอาภากร (สังวาลย์ย์ อาภากร), 2546: 6, 14) เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำท่วมถึงพื้นศาลา ภายหลังกรมศิลปากรได้มาสำรวจและอยู่ในระหว่างรอการบูรณะเพิ่มเติม

ภาพที่ 2.11 ศาลาการเปรียญเก่าวัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

ด้วยเหตุที่ วัดสิงห์มีโบราณสถานสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน กรมศิลปากรจึงประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานวัดสิงห์ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2536 โดยมีโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนคือ หอระฆัง หอพระไตรปิฎก ศาลาการเปรียญเก่า พระวิหาร และศาลาทำน้ำ ดังในประกาศ

ภาพที่ 2.12 ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานวัดสิงห์

ที่มา: ราชกิจจานุเบกษา (2536: 67)

ทั้งนี้ นอกจากการที่วัดสิงห์ตั้งอยู่ริมคลองบางคูเวียงซึ่งเชื่อมต่อกับคลองบางกอกน้อยที่ต่อมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา มีโบสถ์และวิหารหันหน้าลงสู่คลอง และมีโบราณสถานที่สำคัญดังที่กล่าวมาแล้ว วัดสิงห์ยังมีเจดีย์เรียงกันอยู่หน้าโบสถ์และวิหาร ซึ่งในประเด็นนี้ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2559: ออนไลน์) กล่าวไว้ว่า สังคมกลุ่มแม่น้ำที่มีมาแต่สมัยอยุธยา นั้น การสร้างบ้านเรือนบนตลิ่งคงทำกันน้อย

มาก มักปล่อยให้พื้นที่ริมฝั่งน้ำเป็นที่ของเรือกสวน และพื้นที่สำหรับสัตว์เลี้ยง รวมทั้งเป็นที่ตั้งของวัด อันเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งวัดและบ้านเรือนต่างก็หันหน้าลงสู่แม่น้ำ เรื่องนี้เป็นคติประเพณีที่เกิดขึ้นแต่สมัยอยุธยาโดยแท้ เพราะก่อนหน้านั้นบรรดาวัดวาอารามจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ชุมชนในระดับหมู่บ้านที่มีวัดเป็นศูนย์กลางดังกล่าวนี้จะเรียงรายไปตามชายฝั่งน้ำ ในเขตเมืองใหญ่ ๆ จะมีหลายหมู่บ้านเรียงรายอยู่ในพื้นที่อันเป็นท้องถิ่นเดียวกัน และมักจะมีวัดสำคัญในระดับท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการประกอบประเพณีพิธีกรรม

วัดดังกล่าวนี้มักมีขนาดใหญ่ มีวิหารและพระสถูปเจดีย์เป็นประธาน มักแตกต่างจากวัดในระดับหมู่บ้านธรรมดาที่ให้ความสำคัญแก่โบสถ์อันเป็นที่ทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ ในยามปกติวัดสำคัญของท้องถิ่นก็อาจเป็นวัดประจำชุมชนหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งได้ แต่ในเวลาที่เป็นนักขัตฤกษ์วัดดังกล่าวนี้จะเป็ศูนย์กลางในงานประเพณีพิธีกรรม เช่นในพิธีเดือนสิบเอ็ด มีพิธีทอดกฐินและการแข่งเรือ จะมีเรือที่วัดของบรรดาหมู่บ้านที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกันส่งมาร่วมในการแข่งขัน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน วัดประจำท้องถิ่นเช่นนี้ก็คือวัดที่มักจะมีพระมหากษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง หรือคหบดีพากันมาสร้างหรือไม่ก็มีส่วนร่วมในการสร้าง ทำให้นอกจากเป็นศูนย์กลางในด้านพิธีกรรมแล้วยังเป็นศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย ลักษณะอีกอย่างหนึ่งของสังคมแม่น้ำก็คือในฤดูที่มีประเพณีพิธีกรรมนั้น พื้นที่ในท้องถิ่นจะกลายเป็นพื้นที่ทางพิธีกรรมโดยอัตโนมัติ มีความเคลื่อนไหวและแออัดของผู้คนที่สัญจรไปมาโดยทางเรือ

ดังนั้น วัดสิ่งจึงเป็นวัดสำคัญของชุมชนคลองบางคูเวียงที่มีความน่าสนใจ และสมควรศึกษาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับวัดในท้องถิ่น และจัดเก็บรวบรวมเป็นฐานข้อมูลของชุมชนต่อไป

2.2 วรรณกรรมมุขปาฐะ

วรรณกรรมมุขปาฐะเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ อาทิ วันเนาวิบูลย์ (2527: 5) อธิบายว่า วรรณกรรมมุขปาฐะเป็นวรรณกรรมที่ไม่บันทึกไว้เป็นหลักฐานเป็นการจดจำต่อ ๆ กันมา ถ่ายทอดกันด้วยปาก เช่น วรรณกรรมท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งบทเพลงกล่อมเด็ก เพลงพื้นเมือง และการละเล่นต่าง ๆ ที่มีเนื้อร้อง อาจได้รับการจารึกไว้เป็นหลักฐานในภายหลังได้

ส่วนวิบูลย์ สี่สุวรรณ (2543: 43) ได้อธิบายวรรณกรรมมุขปาฐะว่า มักเป็นตำนานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่าหรือกลุ่มชนนั้น ๆ วรรณกรรมพื้นบ้านจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถสืบค้นไปถึงวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละกลุ่มชนได้ดี

วรรณกรรมมุขปาฐะแบ่งเป็นประเภทย่อย คือ เพลงกล่อมเด็ก นิทานชาวบ้าน ปริศนาคำทาย เพลงชาวบ้านหรือเพลงพื้นเมือง ความเชื่อและโชคลาง ภาษาถิ่น ภูมินามวิทยา (จิรพร ศรีบุญถือ, 2546)

ความหมายตามข้างต้นนี้ยังสอดคล้องกับคำว่า “มุขปาฐะ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2545 ที่หมายถึง ต่อปากกันมา การบอกเล่าต่อ ๆ กันมาโดยมิได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 913) เช่นเดียวกับที่ Turin, Mark; Wheeler, Claire & Wilkinson, Eleanor (2013) ให้คำอธิบายไว้ว่า วรรณกรรมมุขปาฐะครอบคลุมทั้งตำราพิธีกรรม บทสวดบ่าบัต บทกวีมหากาพย์ นิทานพื้นบ้าน การสร้างสรรค์ เรื่อง เพลง ตำนาน คาถา ตำนาน สุภาษิต ปริศนา ประโยคสั้นพจน์ที่ฝึกพูดให้ลื่นอ่อน ไม่แข็งกระด้าง บทสวดและเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์

นอกจากนั้น ยังตรงกับที่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2562: ออนไลน์) ให้คำจำกัดความไว้ว่า วรรณกรรมมุขปาฐะ คือ วรรณกรรมที่มีการถ่ายทอดผ่านการบอกเล่า เช่น นิทาน เจี้ยก้อม เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ปริศนาคำทาย คำบ่าเก่า (ภาษิต) คำอุ้วบ่าอุ้วสาว เป็นต้น ด้วยเหตุที่ วรรณกรรมมุขปาฐะนั้นถ่ายทอดด้วยการบอกเล่า จึงมีความคลาดเคลื่อนของเนื้อเรื่องอยู่เสมอ เนื้อหาเรื่องราวอาจจะขาดหายไปบางตอน เพิ่มขึ้น หรือผิดเพี้ยนไปก็ได้ ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ถือเป็นเอกลักษณ์และเสน่ห์ของวรรณกรรมมุขปาฐะ

ดังนั้น วรรณกรรมมุขปาฐะ จึงหมายถึง วรรณกรรมที่คนในชุมชนถ่ายทอดโดยการบอกเล่าต่อกันมา อาจเป็นเรื่องเล่า ตำนาน นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน หรือเกร็ดความรู้ท้องถิ่น ซึ่งเป็นคำจำกัดความที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการศึกษาจำแนกประเภทของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิ่ง เพื่อเป็นการรวบรวมเรื่องที่ทรงคุณค่าจากผู้สูงอายุ ผู้รู้ในชุมชน เกิดองค์ความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่น ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลสืบสานเรื่องราวท้องถิ่นสู่เยาวชนรุ่นหลัง

2.3 แนวทางการศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะ

คำว่า “คุณค่า” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2545 หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์หรือมูลค่าสูง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 263) แนวทางการศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมจึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่เหมาะสมกับรูปแบบของวรรณกรรม

ในการประเมินคุณค่าของวรรณกรรมนั้น กุหลาบ มัลลิกะมาส และวิพุธ โสภางค์ (2541: ก-ข) ได้อธิบายไว้ว่า อาจมีแนวทางการศึกษาคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ

- 1) คุณค่าด้านวรรณศิลป์
- 2) คุณค่าด้านความเข้าใจชีวิตและสังคม
- 3) คุณค่าด้านสารประโยชน์ ทั้งที่เป็นความรู้ ความเข้าใจ และความคิดต่าง ๆ
- 4) คุณค่าด้านอิทธิพล อาจเป็นอิทธิพลต่อการแต่งวรรณกรรมเรื่องอื่น หรืออิทธิพลต่อความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมของคนในสังคม

ส่วน ชำนาญ รอดเหตุภัย (2552: 61-62) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยคุณค่าของวรรณกรรม โดยจัดประเด็นในการศึกษาที่ต่างไปคือ

1) คุณค่าทางอารมณ์ (emotional value) หมายถึงวรรณกรรมที่ทำให้เกิดความสุขสนาน เพลิดเพลินเจริญใจ

2) คุณค่าสติปัญญา (intellectual value) หมายถึงวรรณกรรมที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ให้ประสบการณ์ที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เกิดความเฉลียวฉลาด วิสัยทัศน์ก้าวไกล รอบรู้

3) คุณค่าทางศีลธรรม (moral value) หมายถึงวรรณกรรมที่ช่วยยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้สูงขึ้น มองโลกในแง่ดี จิตสำนึกสาธารณะและค่านิยมที่พึงประสงค์

ส่วนสารานุกรมไทยฉบับเยาวชน (2562: ออนไลน์) อธิบายถึงคุณค่าของวรรณคดีที่ท้องถิ่นว่า วรรณคดีที่ท้องถิ่นมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อสังคมไทย และมีบทบาทสำคัญ 3 ประเด็น ดังนี้

1) เป็นเครื่องบันเทิงใจ วรรณคดีมุกปาฐะและวรรณคดีลายลักษณ์ในท้องถิ่น เป็นเครื่องบันเทิงใจที่สำคัญของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งผู้ใหญ่และเด็ก นอกจากการฟังการขับร้อง และการเล่านิทานแล้ว ในท้องถิ่นต่าง ๆ ในสมัยก่อน ผู้ที่อ่านหนังสือออกจะอ่านวรรณคดีให้ผู้อื่นฟังเป็นทำนองเสนาะ วรรณคดีจึงเป็นเครื่องบันเทิงใจของคนในท้องถิ่น เช่น การเทศน์มหาชาติ ในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นทำนองต่าง ๆ ด้วยกระแสเสียงที่ไพเราะ นอกจากทำให้ผู้ฟังอิ่มเอิบใจ เพราะว่าได้กุศลผลบุญแล้ว ยังเป็นเหมือนมหรสพ ให้ความเพลิดเพลินอย่างหนึ่งของท้องถิ่น

2) ให้ความรู้และคติในการดำเนินชีวิต วรรณคดีที่ท้องถิ่นส่วนใหญ่แต่งโดยผู้มีศรัทธาในศาสนา จึงมักชี้แนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคม โดยสอนให้ยึดมั่นในศีลธรรม ปกป้องจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติ และความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีสันติสุข นอกจากนี้ วรรณคดีที่ท้องถิ่นบางเรื่อง ยังให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรม นับว่า มีบทบาทในการส่งเสริมให้ประเพณีและพิธีกรรมสำคัญของท้องถิ่นสืบทอดต่อไป

3) กระชับความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่น การขับร้องเพลงพื้นบ้าน การเล่านิทาน และการอ่านวรรณคดีสู่กันฟัง จัดว่า เป็นเครื่องกระชับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และในชุมชนท้องถิ่นที่ติดอย่างหนึ่ง

ดังนั้น วรรณกรรมที่ดีจึงมีคุณค่าทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยเฉพาะวรรณกรรมมุกปาฐะ ซึ่งรวบรวมเรื่องราววัฒนธรรมของชุมชน ดังที่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2546) กล่าวว่า ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ถูกมองเป็นเรื่องล้าสมัย ไม่อยู่ในหัวใจของคนรุ่นหลัง มาวันนี้วัฒนธรรมชุมชนซึ่งเปรียบเสมือนรากของชุมชนอยู่ในภาวะคลอนแคลน ทำให้สังคมอ่อนแอ ไม่อาจพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น ชุมชนจะฟื้นฟูไปสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง จึงต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนให้อยู่ในหัวใจของคนและพร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นจริง วัฒนธรรมทำให้เรารู้จักตัวเอง ภูมิใจในตัวเอง มีศักดิ์ศรี มีความงาม มีระบบคุณค่ามีจิตวิญญาณ รู้จักครอบครัวของเรา หมู่บ้าน ท้องถิ่น และ

ประเทศชาติของเรา วิธีการพัฒนาประเทศตามแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน จึงต้องทำให้ประชาชน ชาวบ้านรู้สำนึก ฐานะและความสำคัญของตัว เห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเอง สอดคล้องกับที่ ศิราพร ณ ถลาง (2552) กล่าวว่า ข้อมูลจากวรรณกรรมมุขปาฐะหรือเรื่องเล่าสามารถให้ความรู้แก่คน ในสังคมได้ทราบประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น และยังช่วยคนในชุมชนได้เกิดความภาคภูมิใจใน ความเป็นมาของตน

ดังนั้น ผู้วิจัยจะศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ในด้านเนื้อหาคือศึกษาเรื่องย่อและ ประเภทของวรรณกรรม และประยุกต์แนวทางการศึกษาคคุณค่าวรรณกรรมมาปรับใช้ในการศึกษา คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ในแต่ละเรื่อง โดยมีแนวทางประเด็นศึกษาคคุณค่าดังนี้

- 1) คุณค่าด้านอารมณ์ คือ ความบันเทิง หรืออารมณ์สะเทือนใจที่ได้รับจากวรรณกรรม
- 2) คุณค่าด้านสติปัญญา คือ ความเข้าใจชีวิตและสังคม ภาพสะท้อนสภาพสังคม และ สารประโยชน์ด้านต่าง ๆ
- 3) คุณค่าด้านอิทธิพล คือ ด้านศีลธรรม การช่วยกระตุ้นยกระดับจิตใจของคนในชุมชน อิทธิพลต่อความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของคนในสังคม
- 4) คุณค่าด้านอื่น ๆ คือ คุณค่าในประเด็นอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยค้นพบ นอกเหนือจากคุณค่าด้าน วรรณศิลป์ ด้านสติปัญญา และด้านอิทธิพล

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัดสิงห์ และวรรณกรรมมุขปาฐะไว้ดังนี้

2.4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับวัดสิงห์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับวัดสิงห์พบว่า ยังมีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ วัดสิงห์ไว้ไม่มากนัก โดยมีผู้ศึกษาทางด้านลักษณะศิลปกรรมไว้ คือ ปัทมา เจริญกรกิจ (2558: 104, 155, 168-169, 210) ศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถและพระวิหารวัดสิงห์ในวิจัยเรื่อง “พระอุโบสถและพระวิหารสมัยอยุธยาตอนปลาย-รัตนโกสินทร์ตอนต้น ในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ จังหวัดนนทบุรี” พบว่า วัดสิงห์อยู่ในกลุ่มวัดบริเวณรอบคลองอ้อมนนท์ และคลองสาขา ซึ่งเป็นคลอง ลัดเข้ามาจากคลองอ้อมนนท์ตอนล่าง มีพระอุโบสถและพระวิหารเป็นประธานของวัด โดยหัน หน้าเข้าสู่คลองบางคูเวียง ทิศทางของเส้นทางสัญจรเป็นหลักซึ่งอยู่ด้านหน้าของวัด โดยอธิบาย ลักษณะศิลปกรรมของวิหารและพระอุโบสถไว้ว่า วิหารเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทาง ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ขนาดกว้างประมาณ 6.56 เมตร ยาวประมาณ 20.22 เมตร แบ่งเป็นด้าน กว้าง 3 ห้องเสา โดยห้องกลางกว้างกว่าห้องริมทั้งสองข้าง ด้านยาว 7 ห้องเสาโดย 5 ห้องส่วนกลาง เป็นตัวอาคารทึบ ส่วนห้องเสาริมทั้ง 2 ข้าง เป็นเฉลียงหน้า-หลัง มีซุ้มประตูทางออกด้านหน้า 2 ประตู ด้านหลัง 2 ประตู

วิหารวัดสิงห์เป็นอาคารแบบมุขลดใต้ช่อ ยังคงมีความสมบูรณ์และเหลือหลักฐานงานประดับที่มีความละเอียด รูปแบบอาคารที่มีมุขลดใต้ช่อนั้น มีปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ 23 และยังคงปรากฏต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากรูปแบบของลวดลายที่ประดับสันนิษฐานว่า วิหารวัดสิงห์อาจเป็นงานสร้างหรือมาได้รับการบูรณะในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนรูปแบบสถาปัตยกรรมและการประดับตกแต่งของพระอุโบสถมีฐานตัวอาคารหลักเป็นฐานสิงห์เช่นเดียวกับฐานส่วนเฉลียง ชุ่มประตูประดับชุ่มบันแถลง ส่วนหน้าต่างประดับชุ่มกรอบลายอย่างเทศ อันประกอบด้วยลวดลายดอกไม้ ใบไม้ ประสานกันเป็นตัวลาย หลังคาเป็นทรงจั่วแบบมีไชรา มีมุขลดใต้ช่อด้านหน้า-หลัง หลังคาอาคารและมุขมีช่อน 3 ตับ ส่วนหน้าบันอาคารและมุขลดประดับลวดลายพุดตานล้อมกรอบ ที่หน้าบันชั้นลดมีการประดับกรอบสาหร่าย รวงผึ้งสลักลวดลายพรรณพฤกษา หน้าพระอุโบสถ มีพระเจดีย์ภายในฝังย่อมุม เรียงกัน 3 องค์

นอกจากนั้น วัดสิงห์มีงานศิลปกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจคือ ภายในวัดมีหอไตรกลางน้ำ มีคันทวยขนาดใหญ่รับชายคาปีกนก มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันทำด้วยไม้แกะสลักเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ บานประตูหน้าเขียนภาพลายรดน้ำ และหอรชังตั้งบนเสาสูงมีโครงสร้างหลังคาช่อนสามชั้น ลักษณะเป็นหลังคาลดชั้น และมีปีกนกหรือหลังคาพะไลเป็นชายคาใหญ่ทำให้เกิดเป็นทางเดินรอบหอรชัง

ในงานวิจัยของ ปัทมา เจริญกรกิจ (2558: 155) ยังได้กล่าวถึง ข้อสังเกตเกี่ยวกับงานศิลปกรรมของวัดหลายแห่งในพื้นที่ชุมชนคลองย่อยที่เชื่อมจากคลองบางกอกน้อยว่า มีรูปแบบงานช่างที่งดงาม เช่น วัดสิงห์ วัดละมุดใน เป็นต้น มีลักษณะศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นยุคที่เริ่มมีการพัฒนาและตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มชุมชนชาวสวน สะท้อนถึงความเจริญของชุมชน ซึ่งในประเด็นนี้ สอดคล้องกับที่ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2542) กล่าวถึงความสำคัญของชุมชนบริเวณที่เป็นคลองสาขาที่เชื่อมต่อกับคลองบางกอกน้อยไว้เช่นกันว่า ไม่เพียงแต่บริเวณรอบคลองอ้อมนนท์เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงบริเวณคลองสาขาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นคลองเดิมและคลองขุดใหม่ นอกจากเป็นบริเวณผลิตพืชผลที่สำคัญแล้ว พื้นที่บริเวณนี้ยังถูกใช้เป็นสถานที่ตั้งประชุมพลกองทัพยามเกิดศึกสงครามอีกด้วย

นอกจากนั้น มีผู้ศึกษาวิจัยด้านประวัติความเป็นมาของชื่อวัดสิงห์ คือ ผลการวิจัยของ สาราญ จุช่วย (2561: 85-86) ศึกษาเรื่องความเป็นมาของชื่อวัดสิงห์ ในงานวิจัยเรื่อง “ภูมินามวัดในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” โดยศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า วัดสิงห์ตั้งตามนามของบุคคลผู้มีจิตศรัทธาในการสร้างวัด เชื่อกันว่าผู้สร้างชื่อ “สิงห์” บริเวณวัดสิงห์นี้ เดิมเป็นที่อพยพอยู่อาศัยของชาวพม่าที่มาตั้งทัพ และติดทัพอยู่ในช่วงน้ำหลาก จึงอาศัยเป็นที่อยู่ บางส่วนกลับประเทศไป บางส่วนยังคงอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ จนตั้งรกรากมีครอบครัว แต่ไม่ปรากฏประวัติ

ผู้สร้างวัดที่ชัดเจน ประวัติศาสตร์บางเล่มบันทึกว่าเป็นแม่ทัพพม่า ด้านความเชื่อเรื่องนามวัด ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยมีความเชื่อกันว่า ผู้มีบุญเท่านั้นจึงจะสร้างวัดได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงคิดว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัดสิงห์ จึงเป็นเรื่องที่สมควรศึกษา เพราะเป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีโบราณสถานที่มีความงดงาม ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ยังมีผู้ศึกษาไว้ไม่มากนัก และยังขาดการศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ จึงสมควรศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องราวเกี่ยวกับวัดไว้เพื่อเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

2.4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะ

งานวิจัยทางด้านวรรณกรรมมุขปาฐะอยู่ในความสนใจของนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยมักเป็นการศึกษาสำรวจ รวบรวม วิเคราะห์ประเภทวรรณกรรมมุขปาฐะและภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม งานวิจัยในประเทศไทย มีผู้วิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะไว้ทุกภาค งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะในภาคใต้ มีอาทิ งานวิจัยของ ชญานิษฐ์ จอมพงศ์ (2545) เรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะตำบลควนชุมอำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” เพื่อวิเคราะห์ประเภทของวรรณกรรมมุขปาฐะ ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงประกอบ ผลการวิจัยพบว่า มีวรรณกรรมมุขปาฐะ 3 ประเภท คือ 1) นิทาน จำนวน 49 เรื่อง 2) เพลงกล่อมเด็ก จำนวน 595 เพลง และ 3) ปริศนาคำทาย จำนวน 208 บท ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมมีหลายด้าน คือ ด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศาสนา ประเพณี ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การแต่งกาย อาหารและการบริโภค จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ความรัก อารมณ์และความรู้สึก วรรณคดีและนิทานท้องถิ่น รวมทั้งสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะของชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ อาทิ อุบลนภา อินพลอย และราตรี แจ่มนิยม (2558) ที่ศึกษา “การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นของชาวกะเหรี่ยงกรณีศึกษาหมู่บ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอดงพญาไข่มุก จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อสำรวจ รวบรวม ประมวลผล และวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทนิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้านตามแนวทางคติชนวิทยาโดยการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่ามีนิทานพื้นบ้าน 8 ประเภท คือ นิทานมหัศจรรย์ นิทานคติ นิทานเรื่องผี นิทานสัตว์ นิทานอธิบายเหตุ นิทานเข้าแบบ นิทานมุกตลกและเรื่องไม้ และนิทานศาสนา เพลงพื้นบ้านพบ 5 ประเภทคือ เพลงกล่อมเด็ก เพลงร้องรำพัน เพลงปฏิพากย์ เพลงประกอบการละเล่น และเพลงประกอบพิธี วรรณกรรมท้องถิ่นดังกล่าวสะท้อนสภาพสังคมของชาวกะเหรี่ยง ในด้านวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ด้านความเชื่อ ด้านค่านิยม ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการละเล่น และด้านการปกครอง

นอกจากนั้น ยังมีผลงานวิจัยในด้านรูปแบบการถ่ายทอดวรรณกรรมมุขปาฐะ อาทิ รัตนพล ชื่นคำ ธีรพร เสรีชัยกุล และจรรยา สุพรรณ ศึกษา “นิทานเรื่องนางสิบสอง-พระรถเมรี: การ

ถ่ายทอดเรื่องเล่าพื้นบ้านในอุซาคเนย์” (2560) โดยศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม เก็บข้อมูลภาคสนาม ใน พ.ศ.2559 รวม 5 แห่ง ได้แก่ 1) เมืองนาย รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา 2) เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) เมืองกำแพงขั่ง ประเทศกัมพูชา 4) บ้านมุง จังหวัดพิษณุโลก ประเทศไทย และ 5) พนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย พบว่า นิทานเรื่องนางสิบสอง-พระรถเมรีเป็นที่รับรู้กันอย่างดีในกลุ่มประเทศอุซาคเนย์ ประกอบด้วย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา และประเทศไทย มีการถ่ายทอดนิทานเรื่องดังกล่าวในรูปแบบวรรณกรรมมุขปาฐะ วรรณกรรมลายลักษณ์ สถานที่ จิตรกรรม ประติมากรรม ศาสคัตต์สิทธิ์ สื่อพื้นบ้าน และสื่อสมัยใหม่ สถานะของนิทานเรื่องดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนจากนิทานมหัศจรรย์เป็นนิทานประจำถิ่นที่ใช้อธิบายสภาพภูมิศาสตร์ของสถานที่ที่เกี่ยวข้อง ลักษณะร่วมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงผูกพันของผู้คนและวัฒนธรรมที่มีมาช้านาน ในอนาคตอาจส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม ประเภทเรื่องเล่าพื้นบ้าน เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุซาคเนย์ได้อีกด้วย

การศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะไม่จำกัดอยู่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้น ในต่างประเทศก็ให้ความสำคัญเช่นกัน และมีโครงการร่วมมือกันทางวิชาการในระดับประเทศ ชุมชน และสื่อภาคเอกชน ดังที่ Turin, Mark; Wheeler, Claire & Wilkinson, Eleanor (2013) นักวิจัยโครงการ “World Oral Literature Project” ได้กล่าวถึงโครงการวิจัยนี้ว่า เป็นโครงการที่ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และพยายามดำเนินงานให้ชัดเจนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงเกิดรูปแบบการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะในรูปแบบใหม่ที่ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการประจำปีครั้งที่ 2 ของโครงการ “World Oral Literature Project” ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (University of Cambridge) ปี ค.ศ.2010 ในการประชุม “Archiving Orality” โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์วิจัยศิลปะปาซีฟ สังคม วิทยาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ (CRASSH) และภาควิชามานุษยวิทยาสังคม มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ องค์การเพื่อการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (NWO) ประเทศเนเธอร์แลนด์ และผู้แทนของสถาบันใน 8 ประเทศ ในการประชุมครั้งนี้ เป็นการรวบรวมนักชาติพันธุ์วิทยามากกว่า 60 คน นักภาษาศาสตร์ภาคสนาม นักเคลื่อนไหวในชุมชน ภัณฑารักษ์ นักเก็บเอกสาร และบรรณารักษ์ เพื่อสำรวจประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเผยแพร่วรรณกรรมมุขปาฐะผ่านสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัล กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามพิจารณาหาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูล

โครงการนี้มีลักษณะการดำเนินงานคือ เป็นโครงการที่ให้ความสำคัญในการร่วมมือและทำความเข้าใจกับชุมชนที่เป็นแหล่งข้อมูลต้นฉบับวรรณกรรมมุขปาฐะว่า ยังคงสงวนลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญาไว้ เพื่อปกป้องรักษาไว้ให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต โดยสามารถเข้าถึงเอกสารที่จัด

บันทึกในรูปแบบดิจิทัลที่มีความปลอดภัย และยังคงรักษาประเพณีในการดำรงชีวิตไว้ สื่อที่ใช้มีลักษณะคือ เป็นสื่อการเรียนการสอนภาษา ตลอดจนโปรแกรมต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งหวังฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้นักวิจัยและผู้สนใจจากหลากหลายสาขาวิชา มาเชื่อมต่อการเรียนรู้และสัมผัสกับพลังแห่งประสิทธิภาพของคอลเลกชันข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะจากพื้นที่ต่าง ๆ โครงการมอบทุนงานภาคสนาม เพื่อส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ภาคสนามส่งคืนสำเนาของวัสดุไปยังแหล่งที่มาของชุมชน เหมือนกับการฝากไว้ในคลังเก็บข้อมูล เพื่อให้มีการเข้าถึงกว้างขึ้นและใช้เทคโนโลยีการบันทึกมัลติมีเดียที่ราคาไม่แพง

การเผยแพร่ผลงานวรรณกรรมมุขปาฐะของโครงการ มีลักษณะเป็นการเข้าถึงแบบเปิด ผ่านรูปแบบแพลตฟอร์มของ Open Book Publishers ซึ่งเป็นผู้จัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการแบบเปิดที่ใหญ่ที่สุดในสหราชอาณาจักร ก่อตั้งขึ้นในปี 2008 ที่เมืองเคมบริดจ์ เป็นกิจการเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาผลกำไร ดำเนินการโดยนักวิชาการที่มุ่งมั่นเพื่อการวิจัยเชิงวิชาการที่มีคุณภาพสูงสำหรับผู้่านทั่วโลกโดยเสรี แพลตฟอร์มการเผยแพร่ของ Open Book Publishers จะเปลี่ยนลักษณะของหนังสือวิชาการแบบดั้งเดิม จัดพิมพ์เป็นปกแข็ง หนังสือปกอ่อน ฉบับ PDF และ e-book และยังเสนอฉบับออนไลน์ที่สามารถอ่านผ่านเว็บไซต์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ดำเนินการร่วมกับโครงการในการเผยแพร่ความรู้ ความคิด และการเข้าถึงวัฒนธรรมประเพณี โดยคำนึงถึงจริยธรรมและความพร้อมในการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ การสนทนาออนไลน์ เนื่องจากการสื่อสารส่วนใหญ่ในโครงการเป็นระบบดิจิทัล ผ่านอีเมล เว็บไซต์ เสียงผ่านอินเทอร์เน็ต โปรโตคอลและแอปพลิเคชันแชร์ไฟล์

นอกจากนั้น สหพันธ์สาขาศิลปและวรรณคดีแห่งประเทศไทย (CFLAC) เป็นผู้นำโครงการเผยแพร่วรรณกรรมท้องถิ่นของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมและเผยแพร่ผลงานวรรณกรรมมุขปาฐะท้องถิ่นฉบับดั้งเดิม รวมทั้งทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลมรดกวรรณกรรมมุขปาฐะ โครงการระยะแรกประกอบด้วย การเผยแพร่วรรณกรรมท้องถิ่น 12 เรื่อง เช่น ตำนานต่าง ๆ จากมณฑลฮั่นหนาน (ยูนนาน) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน มหาภคย์จากมณฑลเฮล่งเจียง ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ลำนำนิทานจากมณฑลชื้อชวน (เสฉวน) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน และสุภาชิตจากมณฑลเหอเป่ย์ ทางตอนเหนือของจีน นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ภาพถ่ายไฟล์เสียง และคลิปวิดีโอมากกว่า 300 คลิป (สำนักข่าวซินหัว, 2562: ออนไลน์) ทั้งนี้ เนื่องจากหากไม่มีการศึกษาเพื่อรวบรวมอนุรักษ์ และวิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนในด้านเนื้อหาและคุณค่า เรื่องที่ทรงคุณค่าในชุมชนอาจลบลือนสูญหายไปตามกาลเวลา

นอกจากการวิจัยที่เก็บรวบรวมเพื่อเผยแพร่อนุรักษ์วรรณกรรมมุขปาฐะในแต่ละพื้นที่ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศแล้ว ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะไว้เช่นกัน อาทิ ปริณญา ปานชานา (2557) ศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมท้องถิ่นตามแนวลำน้ำตาปี่” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม และเพื่อ

รวบรวมวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นตามแนวลำน้ำตาปีที่ไหลผ่าน 7 ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเป้าหมายมีลักษณะร่วมกันในด้านสภาพภูมิศาสตร์ทางกายภาพ ประวัติศาสตร์ และสังคม วัฒนธรรม วรรณกรรมมุขปาฐะที่ยังคงปรากฏอยู่ในพื้นที่มีตำนาน 7 เรื่อง นิทาน 60 เรื่อง และเพลง กล่อมเด็ก 259 เพลง วรรณกรรมดังกล่าวมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม และคุณค่าด้านภาษา มีความสัมพันธ์กับชุมชนในฐานะเป็นเครื่องมือ บันทึกภาพสังคม การพัฒนาระบบความคิด การสร้างทัศนคติ ค่านิยม และศีลธรรม ในฐานะที่เป็น เครื่องบันเทิงใจ ความสัมพันธ์กับชุมชนในด้านความเชื่อและพิธีกรรม และความสัมพันธ์กับชุมชนในฐานะเป็นส่วนที่ให้การศึกษานอกรูปแบบแก่สังคม

สนิท ยืนศักดิ์ เยาวรัตน์ เม็งขาว และสุกัญญา เกาะวิวัฒนากุล (2562: 181, 200) วิจัยเรื่อง “ความเชื่อและโลกทัศน์ในชุมชนแม่ใสผ่านวรรณกรรมมุขปาฐะ” บทความวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและโลกทัศน์ของชุมชนแม่ใสจากวรรณกรรมมุขปาฐะ ประเภทกาพย์ 9 บท และประเภทความเชื่อและโคลง 7 บท รวมจำนวน 16 บท โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนแม่ใส จังหวัดพะเยา จำนวน 19 คน ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมมุขปาฐะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและโลกทัศน์ของคนในชุมชนบ้านแม่ใส ใน ด้านความเชื่อ คือ 1) ความเชื่อในด้านการให้กำลังใจในพิธีสืบชะตาหมู่บ้านและการส่งเคราะห์หมู่บ้าน การเลี้ยงผีเจ้าบ้าน พิธีส่งเคราะห์ผู้ป่วย หรือผู้หายป่วย การฮ้องขวัญหรือการเรียกขวัญ และ 2) ความเชื่อในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในการทำนา จับปลา และตีมีด โลกทัศน์ที่สะท้อนจาก วรรณกรรมมุขปาฐะ แบ่งเป็นด้านการทำงานและลักษณะของคนที่ไม่ควรคบ และมีทัศนะว่า ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ แท้จริงคือแหล่งให้กำเนิดชีวิต เบ้าหลอมของชุมชนที่เข้มแข็งมั่นคง แหล่งคุณค่าทาง วัฒนธรรมและจิตวิญญาณของคนในชุมชน

ดังนั้น การศึกษาเนื้อหาและวรรณกรรมมุขปาฐะในชุมชนแต่ละพื้นที่ยังคงเป็นเรื่องที่ จำเป็นสมควรศึกษา โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะไว้ ผู้วิจัย จึงศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะ นำมา วิเคราะห์ประเภทเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะ เพื่อสืบสาน อนุรักษ์วรรณกรรมมุขปาฐะ ในชุมชนให้คงอยู่สืบไป และมีการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้ผ่านบทเรียนให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาในรูปแบบของวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกมีเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาจัดเก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของเรื่อง ผู้วิจัยนำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดสิงห์ ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการคัดเลือกแบบบอกต่อ (Snowball Sampling Technique) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.1.1 กลุ่มที่ 1 คือผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดสิงห์ 1 รูป และผู้นำชุมชนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 1 คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ได้แก่

3.1.1.1 เจ้าอาวาสวัดสิงห์ในปัจจุบัน ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 55 ปี

3.1.1.2 ผู้นำชุมชน โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

- 1) มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป
- 2) มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป
- 3) ความสนใจและยินดีในการให้ข้อมูล ยินดีให้ความร่วมมือในการ

ศึกษาวิจัย

4) มีการสื่อสารภาษาไทยได้ดีและรู้เรื่อง

ในงานวิจัยนี้ จึงได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่ตรงตามคุณสมบัติข้างต้น จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นอดีตกำนันตำบลบางคูเวียง/สมาชิกเทศบาลปลายบาง ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 80 ปี

3.1.2 กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกชุมชน และเป็นผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับวัดสิงห์ จำนวน 6 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการคัดเลือกแบบบอกต่อ (Snowball Sampling Technique) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

3.1.2.1 มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป

3.1.2.2 มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป

3.1.2.3 ความสนใจและยินดีในการให้ข้อมูล ยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย

3.1.2.4 มีการสื่อสารภาษาไทยได้ดีและรู้เรื่อง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์” เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าอาวาส 1 รูป อดีตผู้นำชุมชน 1 คน และสมาชิกชุมชน 6 คนที่อาศัยในพื้นที่มากกว่า 60 ปี เป็นคำถามปลายเปิด 10 ข้อ ที่สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ และสาระสำคัญเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะในชุมชน ในด้านจำนวนเรื่อง เนื้อหา การรับรู้ของคนในชุมชน และคุณค่าของเรื่อง

3.2.2 เครื่องมือบันทึกเสียงและภาพ ใช้โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือช่วยบันทึกเสียงผู้ให้ข้อมูลในระหว่างการสัมภาษณ์ โดยได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล และใช้บันทึกภาพสถานที่โบราณสถาน โบราณวัตถุ ป้ายข้อมูล และสภาพแวดล้อมภายในวัดหรือบริเวณใกล้เคียงตามที่ได้รับอนุญาตจากท่านเจ้าอาวาส

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์” ตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.3.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมมุขปาฐะและวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

3.3.2 นำข้อมูลจากการศึกษามาสร้างคำถามในแบบสัมภาษณ์เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์” ให้สอดคล้องกับคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย

3.3.3 นำแบบสัมภาษณ์ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยและเสนอผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาข้อคำถาม และความครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3.3.4 ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาเพื่อให้เป็นที่เข้าใจ ชัดเจนมากขึ้น ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจริง รวมข้อคำถามทั้งสิ้น 10 ข้อ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สืบรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสำรวจพื้นที่โดยการลงภาคสนาม บันทึกภาพและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวัดสิงห์ด้วยตนเอง ภาพถ่ายวัดสิงห์ในรายงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ ภาพที่ได้บันทึกไว้ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2561 และเมื่อได้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้บันทึกภาพเพิ่มเติม ใน เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ.2562 และติดต่อประสานงานเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชน เพื่อขอ อนุญาตเก็บข้อมูล และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 โดยการคัดเลือกแบบบอกต่อ

ระยะที่ 2 นัดหมายและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ด้วยตนเอง

ผู้วิจัยประสานงานนัดหมายผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 คือ เจ้าอาวาสวัดสิงห์รูปปัจจุบัน และอดีต ผู้นำชุมชน 1 คน ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม พ.ศ.2562 ดังในภาพที่ผู้วิจัยบันทึกไว้เมื่อครั้ง สัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสวัดสิงห์ ณ ศาลาอเนกประสงค์หลังใหม่ของวัดสิงห์

ภาพที่ 3.1 บรรยากาศในการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดสิงห์

ระยะที่ 3 นัดหมายและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ด้วยตนเอง

ผู้วิจัยประสานงานนัดหมายผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นสมาชิกชุมชน และเป็นผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับ วัดสิงห์ จำนวน 6 คน ในช่วงเดือนตุลาคม 2562-กุมภาพันธ์ 2563 คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการ คัดเลือกแบบบอกต่อ สถานที่ในการสัมภาษณ์เป็นไปตามที่ผู้ข้อมูลสะดวก ดังในภาพที่ 3.2 ผู้วิจัย บันทึกไว้เมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคือ คุณศิริ จาดเอี้ยง อายุ 85 ปี ณ บริเวณศาลาท่าน้ำวัดสิงห์

ภาพที่ 3.2 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ณ ศาลาทำน้าวัดสิงห์

ผู้ให้ข้อมูลบางท่านสะดวกที่จะให้สัมภาษณ์ที่บ้านพัก ผู้วิจัยจึงได้รับความอนุเคราะห์ให้ไปสัมภาษณ์ ณ ที่พักอาศัย ดังในภาพ 3.3 ผู้วิจัยบันทึกไว้เมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคือ คุณทวี แจ่มชื่น อายุ 85 ปี ซึ่งเป็นหลานของหลวงพ่อดึก อดีตเจ้าอาวาสวัดสิงห์รูปที่ 6

ภาพที่ 3.3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ณ บ้านที่พักอาศัย

ระยะที่ 4 วิเคราะห์ผลการศึกษา ในช่วงเดือนมีนาคม 2563-สิงหาคม 2564 จัดประเด็น
หมวดหมู่เนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ โดยเรียบเรียงข้อมูลจากการ
สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยมีการวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
ดังนี้

3.5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยจัดประเภทเนื้อหาวรรณกรรมมุขปาฐะ
เกี่ยวกับวัดสิงห์ และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

3.5.2 วิเคราะห์คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ โดยจัดประเด็นคุณค่าที่พบ
จากเรื่อง และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดสิงห์ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเจ้าอาวาสวัดสิงห์ 1 รูป และผู้นำชุมชน 1 คน ซึ่งเป็นอดีตผู้นำชุมชนที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 80 ปี กลุ่มที่ 2 คือ สมาชิกชุมชนผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับวัดสิงห์ 6 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการคัดเลือกแบบบอกต่อ (Snowball Sampling Technique) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลไว้คือ 1) มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป 2) มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป 3) ความสนใจและยินดีในการให้ข้อมูล ยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย และ 4) มีการสื่อสารภาษาไทยได้ดีและรู้เรื่อง ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และนำเสนอผลการวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เนื้อหาของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 2 คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 1 เนื้อหาของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม พบว่าผู้ให้ข้อมูลทุกท่านมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงวัดสิงห์มาตั้งแต่เกิด ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 เจ้าอาวาสวัดสิงห์ ปัจจุบันอายุ 55 ปี และอดีตผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นอดีตกำนันตำบลบางคูเวียง/สมาชิกเทศบาลปลายบาง อายุ 80 ปี กลุ่มที่ 2 คือ สมาชิกชุมชนผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับวัดสิงห์ 6 คน มีอายุตั้งแต่ 70-85 ปี ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการคัดเลือกแบบบอกต่อ (Snowball Sampling Technique) โดยทุกคนมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ ตั้งแต่เกิดคือ ตั้งแต่ 70-85 ปี

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ มีจำนวน 4 เรื่อง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่ามีวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ประเภทเรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) หลวงพ่อติก: หมอยาวัดสิงห์ 2) โบราณสถานสำคัญในอดีต 3) โบราณวัตถุสำคัญในอดีต และ 4) ชื่อสถานที่สำคัญในบริเวณวัด

1.1 หลวงพ่อติก: หมอยาวัดสิงห์

หลวงพ่อติกเป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดสิงห์ที่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านรู้จักและเคยได้พบได้สนทนาท่านเจ้าอาวาสวัดสิงห์รูปปัจจุบันได้ให้ข้อมูลว่า “หลวงพ่อติกเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 6 ท่านเป็นหมอยาในด้านการทำน้ำมันมนต์เพื่อรักษาอาการปวดเมื่อย อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคกระดูก สมัยก่อนบริเวณวัดสิงห์จะปลูกต้นมะพร้าวจำนวนมาก และท่านได้นำมะพร้าวมาเป็นส่วนผสมในการเคี้ยวทำน้ำมันในกระทะใบบัวขนาดใหญ่”

ผู้ให้ข้อมูล 1 ท่าน กล่าวว่า “หลวงพ่อติกมีชื่อเสียงอยู่พอสมควร มีผู้ป่วยที่อยู่ต่างจังหวัดเคยนิมนต์ให้ท่านไปรักษาบ่อย ท่านก็นั่งเรือไปรักษาเขาตามที่นิมนต์มา”

ในประเด็นหลวงพ่อติกเป็นหมอยาประจำวัดสิงห์นี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านกล่าวตรงกันว่าทราบว่าหลวงพ่อติกทำน้ำมันมนต์เพื่อรักษาอาการป่วยของชาวบ้านทั้งในบริเวณใกล้เคียงและต่างถิ่น

ภาพที่ 4.1 หลวงพ่อติก

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2561

เมื่อสอบถามผู้ให้ข้อมูลถึงประสบการณ์ที่เคยเห็นหลวงพ่อดึกทำน้ำมันมนต์ มีผู้ให้ข้อมูล 5 ท่านระบุว่า ได้เคยเห็นหลวงพ่อดึกเคียน้ำมันมนต์แถวหน้ากุฏิท่าน โดยผู้ให้ข้อมูล 1 ท่านเล่าเพิ่มเติมว่า “เคยเห็นเพราะตอนเป็นนักเรียนในชั้นประถม ยังอาศัยศาลาวัดในการเรียนหนังสือ ครูจึงพานักเรียนทุกคนไปดูท่านทำน้ำมันมนต์แถวหน้ากุฏิท่าน เมื่อมีผู้มารักษาและถวายปัจจัย ท่านก็เก็บรวบรวมไว้ และนำมารวมกับเงินส่วนตัวท่านใช้สร้างโรงเรียนสอนบุตรหลานชาวบ้านในชุมชน โดยตั้งชื่อโรงเรียนว่า ‘แจ่มชื่นวิทยาคม’ เนื่องจากเดิมท่านนามสกุล แจ่มชื่น ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนวัดสิงห์ (แจ่มชื่นวิทยาคม)”

อดีตผู้นำชุมชนให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “เมื่อโรงเรียนวัดสิงห์จะมาเข้าสังกัดเทศบาลปลายบาง ก็ยังคงใช้ชื่อในวงเล็บว่า แจ่มชื่นวิทยาคม ตามเดิม เพื่อคงรักษาประวัติและระลึกถึงผู้สร้างไว้ตามเดิม” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูล 2 ท่าน ซึ่งเป็นสามีภรรยา และสามีเป็นหลานของหลวงพ่อดึกได้เล่าว่า “หลวงพ่อดึกท่านทำน้ำมันมนต์จากมะพร้าวและสมุนไพรต่าง ๆ หลายชนิด ถ้านำมือจุ่มลงไปในกระทะที่เคียวโดยที่ไม่ถึงก้นกระทะจะรู้สึกร้อน น้ำมันมนต์นี้รักษาอาการปวดเมื่อยได้ ทราบว่าท่านไปรักษาให้ผู้ป่วยที่อยู่ตามต่างจังหวัดโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ใครมานมนต์ท่านก็นั่งเรือไปรักษา ครั้งหนึ่งเคยมีคนตกจากต้นมะพร้าว และญาติพามาให้ท่านรักษา ท่านก็รักษาด้วยน้ำมันมนต์จนหายดีเดินได้ตามปกติ เคยมีผู้สืบทอดการทำมนต์จากท่านชื่อ นายพิน แต่เสียชีวิตไปแล้ว และไม่มีผู้สืบทอดต่อ เวลาที่ท่านรักษาอาการป่วยของชาวบ้าน มีใครถวายปัจจัยให้ท่าน ท่านก็จะเก็บรวบรวมสะสมไว้ จนสามารถนำไปซื้อไม้จากจังหวัดตาก และนำมาสร้างโรงเรียนแจ่มชื่นวิทยาคม”

นอกจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นภรรยาผู้ให้ข้อมูลที่เป็นหลานหลวงพ่อดึกเล่าต่อว่า “ท่านสร้างโรงเรียนเพื่อให้มีที่เรียนที่ดี เหมาะขึ้น เพราะเดิมต้องเรียนบนศาลาวัดคือ ศาลาการเปรียญไม้หลังเก่า และในวันที่มีการทำบุญก็มีทั้งคนที่มาทำบุญและมีทั้งการเรียน เลยต้องใช้พื้นที่บนศาลาการเปรียญร่วมกัน จึงไม่สะดวกทั้งญาติโยมที่มาทำบุญตักบาตรฟังเทศน์ และนักเรียนที่ต้องเรียนในวันที่มีการทำบุญ”

ด้วยเหตุนี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านจึงกล่าวตรงกันว่า หลวงพ่อดึกเป็นเจ้าของาสที่ชาวบ้านเคารพศรัทธามาก เนื่องจากช่วยเหลือชาวบ้านและเป็นผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนทางการศึกษาคือเป็นผู้สร้างโรงเรียนให้กับบุตรหลานของชาวบ้านวัดสิงห์

1.2 โบราณสถานสำคัญในอดีต

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพโบราณสถาน สิ่งก่อสร้าง และสภาพแวดล้อมภายในวัดสิงห์ในอดีต เป็นประเด็นนี้ ดังนี้

1.2.1 แผนผังวัดสิงห์ในอดีตตามคำบอกเล่า

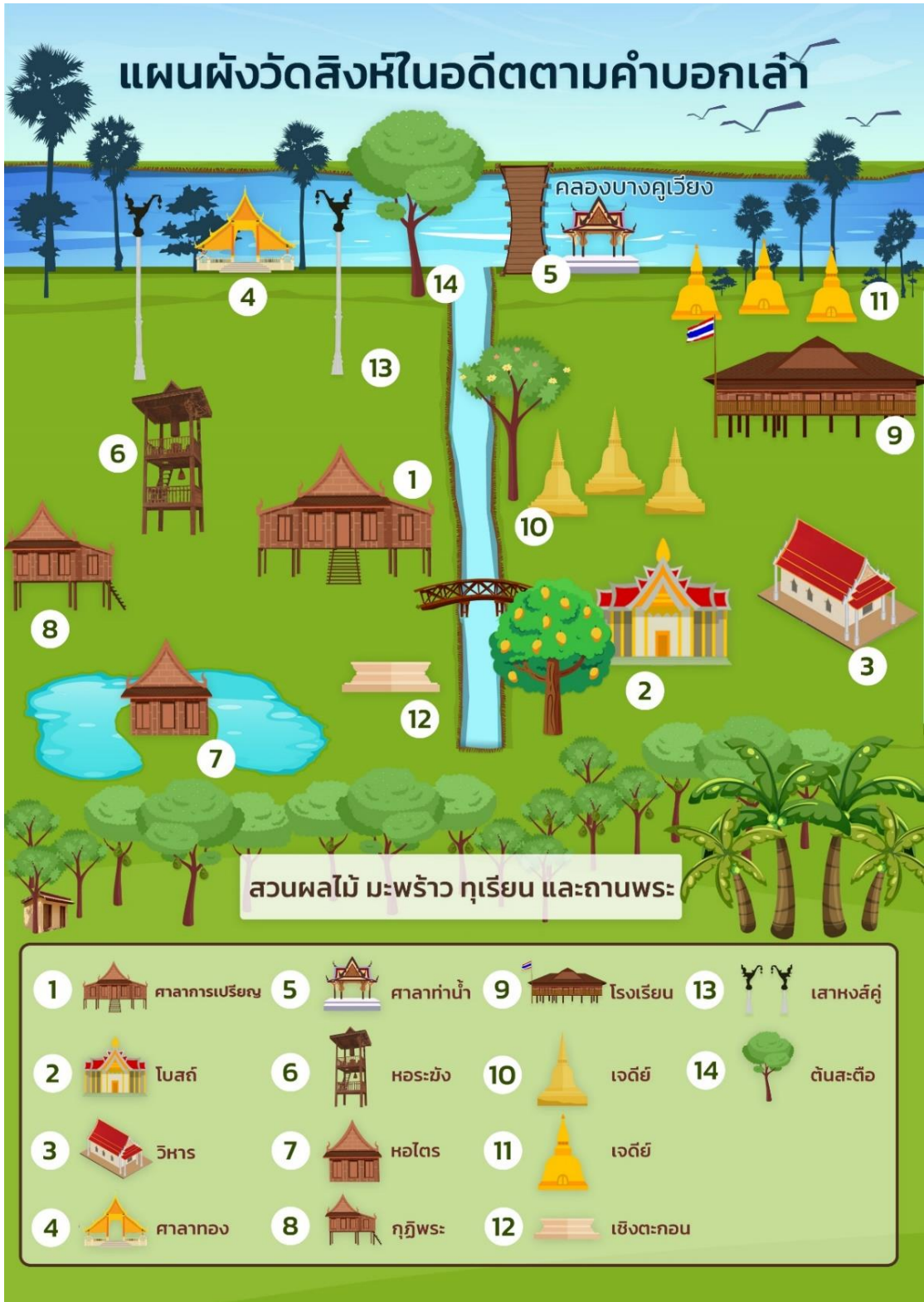
จากที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านถึงตำแหน่งและสภาพของวัดสิงห์ในอดีตและปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ทั้งเจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชน และผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกชุมชน

เล่าถึงสภาพวัดสิงห์ในอดีตไว้ตรงกันว่า ตำแหน่งของสิ่งก่อสร้างที่ตั้งอยู่ตำแหน่งเดิมกับในอดีต คือ ศาลาการเปรียญไม้หลังเก่า หอสดมภ์ โบสถ์ วิหาร ศาลาท่าน้ำ หอระฆังเก่า กุฏิพระ หอไตรเจดีย์ หน้าโบสถ์และวิหาร ดังที่ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเล่าว่า “ศาลาท่าน้ำ ศาลาการเปรียญ โบสถ์ วิหาร หอไตร เจดีย์ใหญ่ 3 องค์หน้าโบสถ์ก็อยู่ตรงนี้มาตั้งแต่แรก เกิดมาก็อยู่ตรงนี้แล้ว แต่ก็มีผู้พังลงไปบ้าง จนต้องซ่อมแซมกัน โบสถ์พังก็สร้างใหม่ เจดีย์ทาสีใหม่ ศาลาเก่าก็ยกขึ้นเป็น 2 ชั้น”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านเล่าว่า “เมรุที่เห็นนี้ก็สร้างใหม่สมัยหลวงพ่อสังวาลย์ แต่ก่อนตรงนี้เคยเป็นโรงเรียนแจ่มขึ้นวิทยาคมมาก่อน พอย้ายโรงเรียนไปอยู่ข้างบน ก็ถมเป็นลานวัดให้กว้างขึ้น มีต้นจามจุรียูรีมน้ำ จนตอนหลังโค่นลงและมาทำเป็นศาลาใช้สวดศพข้างเมรุใหม่”

ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเล่าว่า “ต้นสะดือที่อยู่ริมน้ำเป็นต้นไม้ที่อยู่มาคู่กับวัดสิงห์ ตั้งแต่ยังไม่เกิด ตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายก็เห็นต้นสะดือนี้นี้มาตั้งแต่เกิดเหมือนกัน” มีผู้ให้ข้อมูล 3 ท่านเล่าว่า “แต่เมื่อก่อนวัดสิงห์มีคูน้ำเชื่อมต่อกับคลองบางคูเวียงไหลเข้าไปจนถึงเชิงตะกอน คูน้ำนี้แบ่งพื้นที่วัดเป็น 2 ฝั่งคือ ฝั่งโบสถ์และวิหาร กับฝั่งศาลาการเปรียญ ตอนนี้มีคูน้ำเพราะถูกถม ทางวัดนำเรือไปขนอิฐและดินมาจากวัดตะเกก วัดร้างอยู่ไม่ไกลจากวัดสิงห์” ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านเล่าเพิ่มเติมว่า “มีสะพานโค้งที่สร้างด้วยไม้ข้ามคูน้ำจากฝั่งโบสถ์มาศาลาการเปรียญ มีต้นสารภีอยู่ใกล้โบสถ์ และต้นมะม่วงกะล่อนต้นใหญ่อยู่ข้างสะพานไม้ ด้านหลังวัดเป็นสวนผลไม้ มีแต่ต้นมะพร้าว ทุเรียนของชาวบ้านและวัด และมีถ่านพระ”

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพวัดสิงห์ในอดีต ตามที่ทุกท่านเล่าถึง โบราณสถานและสภาพวัดตามความทรงจำ ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นแผนผังแผนผังวัดสิงห์ในอดีตตามคำบอกเล่า ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.2 แผนผังวัดสิงห์ในอดีตตามคำบอกเล่า

ดังนั้น ตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ตำแหน่งโบราณสถาน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และสภาพแวดล้อมของวัดสิงห์ในอดีตมี 4 ประเด็น ดังนี้

1) โบราณสถานที่อยู่ตำแหน่งเดิมและยังคงลักษณะเดิมเหมือนกับในอดีต ได้แก่ หมายเลข 1 ศาลาการเปรียญเก่า หมายเลข 3 วิหาร หมายเลข 4 ศาลาท่าน้ำหลังเก่าเป็นศาลาไม้ ชาวบ้านเรียกกันว่า “ศาลาทอง” หมายเลข 6 หอระฆังเก่า หมายเลข 7 หอไตร หมายเลข 8 กุฏิพระ และหมายเลข 14 วิหาร

2) โบราณสถานที่อยู่ตำแหน่งเดิมกับในอดีตแต่สร้างขึ้นใหม่ ได้แก่ หมายเลข 2 โบสถ์ สร้างขึ้นใหม่แทนโบสถ์เดิมที่พัง หมายเลข 5 ศาลาท่าน้ำ เดิมเป็นศาลาไม้ ศาลาท่าน้ำหลังใหม่ สร้างด้วยปูน และหมายเลข 15 เจดีย์ อยู่หน้าวิหารและโบสถ์ เดิมมีเจดีย์บริเวณนี้ 3 องค์ ภายหลังมีผู้สร้างเจดีย์เล็กเพิ่มอีก 1 องค์ เจดีย์นี้ชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาบูรณะทาสีใหม่

3) โบราณสถานที่อยู่ตำแหน่งต่างจากอดีตหรือไม่ปรากฏในปัจจุบัน ได้แก่ หมายเลข 9 โรงเรียนแจ่มชื่นวิทยาคม เดิมอยู่ในตำแหน่งที่เป็นศาลาบำเพ็ญกุศลริมน้ำและเมรุในปัจจุบัน เป็นโรงเรียนอาคาร 1 ชั้น ที่สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ใต้อาคารเป็นดินไม่ลาดพื้นปูน ปัจจุบันย้ายไปอยู่หลังโบสถ์หมายเลข 11 เจดีย์ริมน้ำ เดิมเคยมีเจดีย์ขนาดใหญ่เรียงกัน 3 องค์อยู่บริเวณที่เป็นศาลาท่าน้ำและลานวัดในปัจจุบัน ภายหลังพุ่มลงตามกาลเวลา จึงสร้างเป็นลานวัดแทน หมายเลข 12 เซึ่งตะกอน เดิมอยู่บริเวณใกล้กับอาคารเรียน กศน. วัดสิงห์ ปัจจุบันไม่มี เนื่องจากมีการสร้างเมรุในภายหลัง และหมายเลข 13 เสาหงส์คู่ 2 เสา อยู่หน้าศาลาการเปรียญหลังเก่า ใกล้กับศาลาทอง ปัจจุบันไม่มี

4) สภาพสิ่งแวดล้อมในวัด มีทั้งที่เหมือนและต่างจากปัจจุบัน สิ่งที่ยังเหมือนเดิมคือ หมายเลข 14 ต้นสะตือ แต่สิ่งที่ต่างจากเดิมคือ ไม่ปรากฏคูน้ำที่ไหลไปจนถึงเชิงตะกอนเหมือนอดีต ไม่มีสะพานโค้งจากฝั่งโบสถ์มาฝั่งศาลาการเปรียญ ไม่มีต้นสารภี ต้นมะม่วง กะล่อน ไม่มีสวนผลไม้และถ่านพระที่อยู่ด้านหลังเชิงตะกอนเหมือนสมัยอดีต

1.2.2 ลักษณะโบราณสถานที่ต่างจากอดีต

โบราณสถานสำคัญในอดีตตามคำบอกเล่าของท่านเจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชนและผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน มีลักษณะดังนี้

1.2.2.1 วิหารในอดีต ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเล่าว่า วิหารในอดีตมีลักษณะเหมือนปัจจุบัน แต่จะอยู่ระดับเตี้ยกว่าในปัจจุบันอยู่ระดับเดียวกับโบสถ์เก่า ภายในมีหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อยประดิษฐานมาตั้งแต่เดิม

ผู้ให้ข้อมูล 1 ท่านเล่าว่า “เมื่อก่อนตามผนังภายในวิหารมีพระพุทธรูปศิลาแลงตั้งอยู่รอบวิหาร วิหารเดิมเก่า หลังคามุงสังกะสี หลังคาพังบางส่วน” ซึ่งท่านเจ้าอาวาสได้กล่าวถึงเรื่องการบูรณะวิหารไว้ว่า “กรมศิลปากรได้บูรณะวิหารยกสูงขึ้น เนื่องจากป้องกันน้ำท่วม ทาสีใหม่

และซ่อมแซมฐานพระหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย” จนทำให้วิหารมีลักษณะที่สมบูรณ์พอเห็นร่องรอย ลวดลายศิลปกรรมตั้งในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.3 วิหารวัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2561

1.2.2.2 โบสถ์ในอดีต เจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชน และผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน เล่าถึงสภาพโบสถ์ในอดีตว่า โบสถ์เดิมมีลักษณะสวยงามคล้ายวิหาร แต่มีขนาดใหญ่กว่าวิหาร (ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเล่าว่า “วิหารมีซุ้มประตูเข้าโบสถ์ที่สวยงาม ต่อมาพังจนไม่เหลือให้เห็น มีต้นสารภีต้นใหญ่อยู่ข้างซุ้มประตู เมื่อก่อนระหว่างโบสถ์และศาลาการเปรียญมีคูน้ำเล็ก ๆ มีสะพานไม้โค้งทอดข้ามผ่านจากโบสถ์ไปศาลาการเปรียญ มีเสมาคู่ซุ้มประกอบคู่กัน”

ในประเด็นเรื่องเสมาซุ้มนี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านกล่าวตรงกันว่า “เคยมีเสมาคู่จริง เป็นศิลาแลง มีลายเทพพนม แต่มีพังบ้าง” ปัจจุบันจึงได้เหลือแค่เสมาเดี่ยวรอบโบสถ์

ภาพที่ 4.4 โบสมารอบโบสถ์วัดสิงห์ในปัจจุบัน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

จากข้อมูลที่ระบุถึงสมาคุ่มรอบโบสถ์วัดสิงห์นี้ ท่านเจ้าอาวาสวัดสิงห์จึงสันนิษฐานว่าวัดสิงห์อาจเป็นวัดหลวง ซึ่งสอดคล้องกับที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงเรื่องโบสมาไว้ทำนองเดียวกัน อาทิ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2483: ออนไลน์) ได้ทรงกล่าวถึงเรื่องโบสมาไว้เป็น 2 ประเด็น ว่า

1) หนังสือเรื่องเมืองไทย ที่มองสิเออ เดอลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศส เข้ามาครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่งไว้ ในตอนพรรณนาว่าด้วยวัด เขาบอกอธิบายว่า ถ้าเป็นวัดหลวงมีโบสมาหินซ้อน 2 ใบ ถ้าเป็นวัดราษฎร์ มีโบสมาหินแต่ใบเดียว จึงได้พิจารณาดูโบสมาวัดหลวง เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนและวัดสุทัศน์ ก็เป็น 2 ใบซ้อนกันทุกวัด วัดราษฎร์นั้นได้เห็นก็เป็นสมาใบเดียวจริงเหมือนเช่นว่า

2) โบสถ์มีโบสมาใบเดียวหรือหลายใบซ้อนกัน เห็นจะเป็นด้วยพระสงฆ์ต่างนิกายผูกพัทธสีมา นิกายไหนผูกก็ปักโบสมาของนิกายนั้นไว้เป็นสำคัญ เพราะผูกหลายคราวโบสมาจึงมีซ้อนกันเป็นหลายชั้น โบสถ์ที่มีโบสมาซ้อนเป็นเพราะพระต่างนิกายผูกพัทธสีมาต่างคราวกัน

เหตุที่โบสถ์วัดหลวงทำโบสมาซ้อน 2 ใบมาจนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ในทำเนียบพระสงฆ์เรียกเป็น 2 ฝ่ายมาแต่โบราณ คือ พระสงฆ์คามวาสี แปลว่า อยู่ในละแวกบ้าน ฝ่าย 1 พระสงฆ์อรัญวาสี แปลว่า อยู่ชายป่า ฝ่าย 1 วินิจฉัยความว่า พระสงฆ์คามวาสีสังวรคันถุระะ จึงอยู่ในบ้านเมืองอันเหมาะแก่การะ ส่วนพระสงฆ์อรัญวาสีสังวรวิปัสสนาธุระะอันต้องอาศัยที่สงัดจึงออกไปอยู่ตามชายป่า ข้อที่ถือวัตรปฏิบัติต่างกันนั้น เป็นมูลของนิกายต่างกัน โบสถ์วัดของนิกายไหนนิกาย

นั่นก็ผูกพัทธสีมา มีโบสถ์มาชั้นเดียวเป็นสำคัญเหมือนกันทั้ง 2 นิภาย แต่โบสถ์ของพระสงฆ์คามวาสีมักอยู่ในบ้านเมือง โบสถ์ของพระสงฆ์อรัญวาสีก็อยู่ในที่อรัญญิก ใครบวชในนิภายไหนก็ไปทำอุปัชฌายกรรมในโบสถ์ของนิภายนั้น พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างโบสถ์วัดหลวง จึงทรงอาราธนาพระสงฆ์ให้ผูกพัทธสีมาทั้ง 2 นิภาย มีให้เป็นที่รังเกียจแก่นิภายใด โบสถ์วัดหลวงจึงมีโบสถ์มาปักซ้อนเป็น 2 ชั้น ด้วยประการฉะนี้ แต่วัตรราษฎร์ยังคงทำอย่างเดิมจึงมีโบสถ์มาโบเดียว เลยเป็นแบบต่อมาจนในสมัยเมื่อพระสงฆ์คามวาสีและอรัญวาสีเป็นนิภายเดียวกันแล้ว

ข้อมูลข้างต้น ยังเป็นไปในทำนองเดียวกับที่ สมคิด จิระทัศนากุล (2545) อธิบายเรื่องโบ “สีมา” หรือ “เสมา” ไว้เช่นเดียวกันว่า นิยมทำด้วยแผ่นหินสกัดเป็นแผ่นหนาประมาณ 5-7.5 เซนติเมตร มีรูปทรงเฉพาะ บางแห่งสกัดเป็นลายเส้นรูปธรรมจักร เพิ่มความสวยงามประดิษฐานไว้ในซุ้มที่สร้างคร่อมนิมิตทั้ง 8 ทิศของโบสถ์ ถ้าเป็นวัตรราษฎร์นิยมทำซุ้มละแผ่นเดียว ถ้าเป็นวัดหลวงนิยมทำซุ้มละ 2 แผ่นเรียกว่า สีมาคู่ เพื่อเป็นข้อสังเกตให้ทราบว่าเป็นวัตรราษฎร์หรือวัดหลวง สอดคล้องกับที่ สุรัสวดี ดิษฐสกุล (2560: ออนไลน์) มีทัศนะว่า วัดหลวง หรือพระอารามหลวง จะได้รับเสมาพระราชทานซึ่งเป็นเสมาซ้อนกันสองใบ เพื่อแสดงฐานะว่าเป็นพระอุโบสถของพระอารามหลวง ...ตามความเชื่อเดิมตั้งแต่สมัยอยุธยา การปักโบสถ์มาซ้อนกันเป็นการประณีประนอมกันระหว่างสงฆ์สองฝ่ายที่ไม่ยอมทำสังฆกรรมร่วมกัน คือพระสงฆ์ฝ่ายหลังที่ไปศึกษามาจากลังกาหรือมอญนั้นไม่ยอมรับนับถือแนวทางของพระสงฆ์แบบเดิม ๆ เพราะถือว่าไม่บริสุทธิ์เท่า จึงตั้งข้อรังเกียจเด็ดฉันทไปต่าง ๆ นานา ดังนั้นคนโบราณจึงจำเป็นต้องปักโบสถ์มาซ้อนกันมาอีกชั้นหนึ่งเพื่อเป็นกุศโลบายให้พระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายทำสังฆกรรมร่วมกัน ให้สังเกตว่าโบสถ์มาแบบนี้ไม่ได้มีทุกที่ แต่การที่พระอารามหลวงต้องมีการปักโบสถ์มาซ้อนกันแบบนี้ เพราะว่าการทำพิธีหลวงนั้นจะต้องเชิญพระสงฆ์ทุกนิภายมารู้และประกอบพิธีร่วมกัน

ดังนั้น ประเด็นเรื่องวัดสิงห์จะเคยเป็นวัดหลวงในอดีตตามข้อสันนิษฐานหรือไม่ เป็นประเด็นท้าทายที่สมควรศึกษากันต่อไป

เรื่องการสร้างโบสถ์หลังใหม่มีผู้ให้ข้อมูล 3 ท่านเล่าว่า โบสถ์ปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่แทนโบสถ์เดิมที่ผุพังไปตามกาลเวลา จึงมีการสร้างใหม่เนื่องจากชำรุดจนไม่สามารถเข้าไปปฏิบัติศาสนกิจหรืออุปัชฌายในโบสถ์ได้ ผู้ให้ข้อมูล 2 ท่านซึ่งเป็นเพื่อนสมัยบวชรุ่นเดียวกันเล่าว่า “ได้เคยบวชที่โบสถ์หลังเก่า และเมื่อตอนที่สร้างโบสถ์ใหม่ ได้มาช่วยทางวัดหุงก้อนหินที่นำมาจากวัดตะเกววัดร้างไม่ไกลจากวัดสิงห์มาผสมเทพูนทำผนังโบสถ์” และผู้ให้ข้อมูลอีก 1 ท่านเล่าเพิ่มเติมว่า “วัดสิงห์ได้สร้างโบสถ์ใหม่ก่อนและมาฝังลูกนิมิตเมื่อปี พ.ศ.2515 เป็นปีที่บุตรชายคนเล็กเกิด จึงทำให้จำปีที่ฝังลูกนิมิตได้”

ภาพที่ 4.5 โบสถ์วัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

1.2.2.3 เมรุ เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ เจ้าอาวาสและผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน เล่าตรงกันว่า “ในสมัยก่อนเผาศพที่เชิงตะกอน ชาวบ้านนำศพใส่เรือเข้าไปตามคูน้ำของวัดที่ยาวไปจนถึงเชิงตะกอน” จนต่อมามีการสร้างเมรุครั้งแรกในบริเวณที่เป็นศาลาประดิษฐานพระที่อยู่ข้างศาลาหลังใหม่ เชิงตะกอนจึงไม่มีปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.6 ศาลาประดิษฐานพระสร้างตรงตำแหน่งเมรุเก่า

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

ท่านเจ้าอาวาส และผู้ให้ข้อมูล 1 ท่าน เล่าถึงสาเหตุที่สร้างเมรุใหม่ว่า “เนื่องจากเมรุเก่ามีขนาดเล็ก ต่อมาทางวัดและชาวบ้านจึงร่วมกันสร้างเมรุใหม่ที่มีขนาดใหญ่กว่าเดิม ประมาณ พ.ศ.2538” เมรุปัจจุบันอยู่ข้างศาลาอเนกประสงค์ที่ใช้บำเพ็ญกุศลที่อยู่ริมน้ำ ดังในภาพ

ภาพที่ 4.7 เมรุวัดสิงห์ในปัจจุบัน

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

1.2.2.4 เจดีย์ เจ้าอาวาสและผู้ให้ข้อมูล 4 ท่านเล่าว่า “เดิมในอดีตยังมีเจดีย์ขนาดใหญ่ อีกประมาณ 2-3 องค์เรียงกันอยู่ริมน้ำ ตรงบริเวณที่เป็นลานวัดในปัจจุบัน แต่ยอดหักและมีสภาพค่อนข้างเก่า ชำรุด เมื่อผู้ฟังไปตามกาลเวลา วัดจึงทำเป็นลานกว้างแทน”

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ปัจจุบันเหลือเจดีย์เรียงกัน 3 องค์หน้าโบสถ์ ซึ่งเจดีย์ที่คงเหลือในปัจจุบันก็ได้รับการบูรณะทาสีใหม่จากชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาและกำลังทรัพย์ที่สามารถดำเนินการได้

ภาพที่ 4.8 เจดีย์วัดสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2561

1.3 โบราณวัตถุสำคัญในอดีต

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับโบราณวัตถุสำคัญ 2 เรื่องคือ เสาหงส์ และพระพุทธรูปจากวัดตะเก

1.3.1 เสาหงส์

ท่านเจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชน และผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน กล่าวตรงกันว่า “เคยเห็นเสาหงส์ 2 เสาคู่กัน แต่หายไปแล้ว” ผู้ให้ข้อมูล 1 ท่าน เล่าถึงตำแหน่งเสาหงส์คู่ว่า “อยู่ริมหน้าศาลาการเปรียญไม้หลังเก่าในแนวเดียวกัน อยู่บริเวณหอรบะซังใหม่ 1 เสา และอีก 1 เสาอยู่บริเวณหน้าศาลาการเปรียญ ตัวหงส์มีขนาดใหญ่เป็นสำริด คาบกระดิ่ง ตัวเสาเป็นปูน ยามต้องลมพัดจะได้ยินเสียงกระดิ่งไปไกล” ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกท่านกล่าวว่า “รู้สึกเสียดายมากที่หงส์สูญหายไป ทำให้คนรุ่นหลังไม่มีโอกาสได้เห็นเสาหงส์คู่ของวัดสิงห์”

1.3.2 พระพุทธรูปจากวัดตะเก

ท่านเจ้าอาวาสและผู้ให้ข้อมูล 5 ท่าน กล่าวว่า พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ริมน้ำ ข้างศาลาไม้ทำน้ำ (ดังในภาพที่เป็นองค์ใหญ่ประดิษฐานด้านหลังพระพุทธรูปองค์เล็ก) เป็นพระพุทธรูปที่นำมาจากวัดตะเก ท่านเจ้าอาวาสเล่าว่า “วัดตะเกเป็นวัดร้างไม่ไกลจากวัดสิงห์ ไม่มีเศียร ไม่มีแขน ทางวัดให้นายช่างชื่อ เกษม มาบูรณะสร้างเศียรและแขนเพิ่มเติม”

ภาพที่ 4.9 พระพุทธรูปจากวัดตะเก

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2561

ข้อมูลเกี่ยวกับวัดตะเกมีปรากฏไม่ชัดเจน ผู้วิจัยทราบจากผู้ให้ข้อมูลว่า วัดตะเกเป็นวัดร้างอยู่ไม่ไกลจากวัดสิงห์ ปัจจุบันไม่เหลือร่องรอยซากโบราณสถานของวัด เหลือปรากฏเพียงชื่อที่ชาวบ้านยังคงเรียกต่อกันมา และทราบกันโดยทั่วไปว่าบริเวณใกล้เคียงวัดสิงห์เคยมีวัดร้างชื่อ “วัดตะเก” และยังคงปรากฏคลองวัดตะเกอยู่จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ มีชาวบ้านบางคนเรียกชื่อวัดนี้ต่างกันไปว่า “ตะระเก” หรือ “นาลิเก” แต่ส่วนใหญ่เรียกกันว่า “วัดตะเก” และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านก็เรียกตรงกันว่า “วัดตะเก”

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเล่าถึงตำแหน่งบริเวณที่ตั้งวัดตะเกวว่า “ตั้งอยู่ริมน้ำ เพราะเคยมีซากอิฐปูนอยู่บริเวณริมน้ำ พายเรือเข้าทางปากคลองวัดตะเกว”

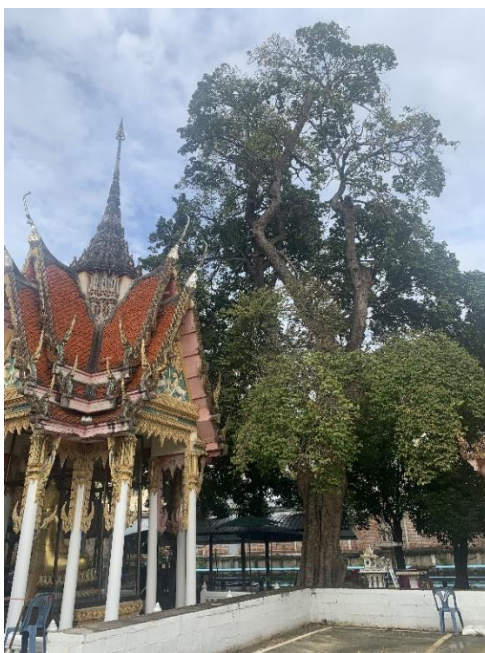
ปัจจุบันสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปไม่ปรากฏร่องรอยโบราณสถานสิ่งก่อสร้างของวัด บริเวณที่เคยเป็นวัดถูกตัดเป็นถนนนครอินทร์ สองฝั่งคลองจึงมีสภาพต่างไปจากเดิม ฝั่งหนึ่งเป็นสะพานข้ามคลองบางคูเวียงบนถนนนครอินทร์ อีกฝั่งหนึ่งเป็นหมู่บ้านจัดสรร บริเวณกลางสะพานข้ามคลองในภาพ 4.10 คือตำแหน่งของวัดตะเกวในอดีต

ภาพที่ 4.10 ปากคลองวัดตะเกว

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

ช่างศาลาที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจากวัดตะเกว มีต้นสะตืออยู่ 1 ต้น ต้นสะตือนี้เป็นต้นไม้ที่มีอายุยาวนานมาก ดังที่เจ้าอาวาสและผู้ให้ข้อมูลทุกท่านกล่าวว่า “เคยเห็นมาตั้งแต่เกิด จึงเป็นต้นไม้ที่อยู่คู่กับวัดสิงห์”

ภาพที่ 4.11 ต้นสะดือ

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2561

1.4 ชื่อสถานที่สำคัญในบริเวณวัด

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า มีชื่อสถานที่ภายในวัดที่มีชื่อเรียกกันในอดีต และคนรุ่นหลังในปัจจุบันไม่ค่อยมีผู้เรียกกันแล้ว คือ ชื่อศาลาบริเวณที่เป็นส่วนต่อเติมของศาลาการเปรียญ และชื่อศาลาท่าน้ำ

1.4.1 ชื่อศาลาบริเวณส่วนต่อเติมของศาลาการเปรียญเก่า

ผู้ให้ข้อมูล 1 ท่าน เล่าว่า “ศาลาการเปรียญหลังเก่าแบ่งเป็น 3 ห้อง มีศาลาห้องหนึ่งเรียกกันว่า “ศาลาขวาง” เพราะอยู่แนวขวางกับศาลาห้องอื่น” ปัจจุบันใช้เป็นบริเวณที่ตักบาตร และในอดีตเคยเรียกกันว่า “ศาลาขวาง” แต่ไม่ปัจจุบันไม่มีผู้เรียกกันแล้ว

1.4.2 ชื่อศาลาท่าน้ำในอดีต

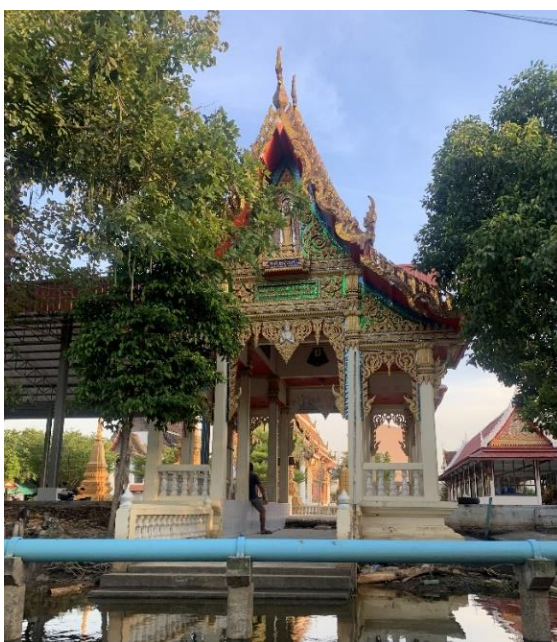
ชื่อศาลาท่าน้ำในอดีตนั้น มี 2 ศาลาที่เรียกชื่อกันในอดีตคือ “ศาลาโกหก” และ “ศาลาทอง”

1.4.2.1 ศาลาโกหก ท่านเจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชน และผู้ให้ข้อมูล 2 ท่าน เล่าถึงชื่อศาลาท่าน้ำที่ชาวบ้านในอดีตเคยเรียกกันเล่นว่า “ศาลาโกหก” ดังที่ท่านเจ้าอาวาสเล่าว่า

“ศาลาทำน้ำที่อยู่ใกล้สะพานข้ามคลอง เป็นศาลาไม้ที่อยู่ก่อนสะพานข้ามคลอง ชาวบ้านใช้เป็นนั่งพักผ่อน เล่นหมากรุกกัน จนมีคนตั้งชื่อเรียกเล่น ๆ ว่า ศาลาโกหก”

สอดคล้องกับที่ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอดีตผู้นำชุมชนเล่าว่า “ศาลาโกหกคือศาลาทำน้ำที่เป็นไม้ อยู่ใกล้สะพานข้ามคลองที่เป็นทางเดินไปวัดบางค้อ สะพานข้ามคลองเดิมเป็นไม้ ใกล้ฝั่งเทศบาลปลายบางจึงมาสร้างให้ใหม่เป็นปูน”

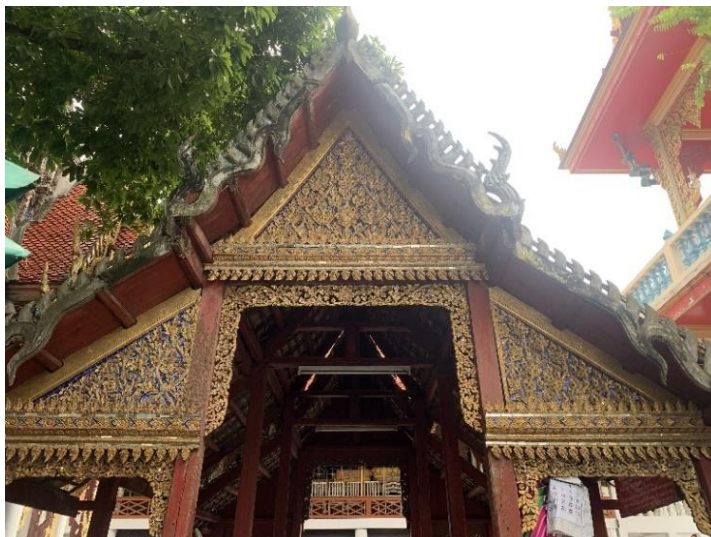
ปัจจุบันศาลาทำน้ำนี้สร้างขึ้นใหม่เป็นปูน เมื่อปี พ.ศ.2540 ดังในภาพ 4.12 และผู้ให้ข้อมูลอีก 2 ท่านเล่าว่า “พอไม่มีผู้มานั่งจับกลุ่มพูดคุยกันเล่นเหมือนในอดีต จึงไม่มีใครเรียกชื่อว่า “ศาลาโกหก” กันอีกต่อไป”

ภาพที่ 4.12 ศาลาทำน้ำหลังปัจจุบัน

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

1.4.2.2 ศาลาทอง ศาลาทำน้ำอีก 1 ศาลา เรียกกันว่า “ศาลาทอง” โดยมีผู้ให้ข้อมูล 1 ท่านเล่าว่า “ที่เรียกกันว่าศาลาทอง เพราะหน้าบันมีลวดลายแกะสลักเป็นสีทองสวยงาม ไม่เหมือนกับศาลาทำน้ำหลังอื่น” ปัจจุบันศาลาทำน้ำหลังนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และยังคงสภาพเดิมอยู่ แต่ไม่ค่อยมีผู้ทราบว่าเคยเรียกชื่อกันว่า “ศาลาทอง”

ภาพที่ 4.13 สวดสายแกะสลักของศาลาทอง
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2561

2. ความเชื่อ มีจำนวน 3 เรื่อง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน พบว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับวัดสิงห์ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) ความเชื่อเรื่องการสร้างวัด 2) อภินิหารหลวงพ่อมงคลปิตรน้อย และ 3) ต้นตะเคียนคู่ที่นำขึ้นจากน้ำ

2.1 ความเชื่อเรื่องการสร้างวัด

ผู้ให้ข้อมูลเล่าถึงความเชื่อเรื่องการสร้างวัดสิงห์ไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 ความเป็นมาของชื่อวัดสิงห์

ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านกล่าวตรงกันว่า ไม่ทราบว่าจะทำไมถึงชื่อวัดสิงห์ มีบางท่านเล่าว่า “เคยถามปู่ย่าตายายคนรุ่นก่อนก็ไม่มีใครรู้ ได้แต่บอกว่าชื่อวัดสิงห์มาแต่เดิมอยู่แล้วตั้งแต่เกิด” แต่ทุกท่านเชื่อว่า “อาจเป็นไปได้ว่าคนสร้างชื่อสิงห์ จึงนำมาเป็นชื่อวัด”

ประเด็นนี้ท่านเจ้าอาวาสให้ข้อมูลว่า “เคยคุยกับอดีตเจ้าอาวาสวัดโคกเผือก อำเภอบางกรวย ซึ่งท่านเคยเล่าตั้งแต่ครั้งยังไม่มรณภาพว่า เคยทราบว่าคนสร้างชื่อสิงห์ เป็นบุคคลสำคัญระดับเจ้านาย เพราะสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในวัดมีความประณีตงดงาม มีทั้งวิหาร เสมาซ้อนรอบโบสถ์ หอไตรกลางสระน้ำ ศาลาการเปรียญเก่าที่มีหน้าบันพระนารายณ์ทรงครุฑ หอระฆัง เจดีย์หลายองค์ เรียงกัน ล้วนเป็นศิลปกรรมที่พบไม่บ่อยนัก คนที่สร้างได้ต้องมีบารมีพอที่จะหาช่างที่มีความสามารถทางการช่างพอสมควร และเดิมโบสถ์มีเพียงหินอ่อนขนาดใหญ่ ซึ่งเพียงลักษณะนี้น่าจะเป็นเครื่องใช้

ของบุคคลที่มีฐานะและความสำคัญพอสมควร คนธรรมดาไม่น่าจะมีเตียงนอนลักษณะแบบนี้ใช้ วัดสิงห์จึงอาจเป็นที่พักของบุคคลสำคัญที่มาพักและมีจิตศรัทธาสรางวัดในภายหลัง”

2.1.2 ข้อสันนิษฐานว่าวัดสิงห์อาจเป็นวัดมอญ

จากการที่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเล่าว่า วัดสิงห์มีเสาสงฆ์อยู่หน้าวัด ทำให้ท่านเจ้าอาวาสแสดงทัศนะว่า “วัดสิงห์อาจเป็นวัดมอญ เหมือนกับที่วัดมอญส่วนใหญ่มีเสาสงฆ์อยู่ที่วัด” เช่นเดียวกับที่อดีตผู้นำชุมชน และผู้ให้ข้อมูลอีก 2 ท่านกล่าวตรงกันว่า “เชื่อว่าวัดสิงห์ น่าจะเป็นวัดมอญ” เช่นเดียวกัน

ดังนั้น จากข้อมูลตามที่ท่านเจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชนและผู้ให้ข้อมูล 2 ท่าน เชื่อว่าวัดสิงห์น่าจะเป็นวัดมอญ ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อมูลที่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยราชพฤกษ์ (2553: 106-107) และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช นครนายก (2562: ออนไลน์) กล่าวถึงตำนานการสร้างเสาสงฆ์ไว้ว่า ประเพณีการสร้างเสาสงฆ์นั้น เป็นประเพณีที่พบเห็นได้ทั่วไปตามชุมชนชาวมอญในเมืองไทย เดิมชาวมอญมีคติการสร้างเสาสงฆ์ เป็นการสร้างเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า สำหรับวัดมอญในเมืองไทยทุกวันนี้ก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา มีกันแทบทุกวัด โดยมีบทพระนิพนธ์ของสมเด็จพระญาณสังวรญาณวิมลญาณมุนี (ทศฺฐฺ) ที่ต่อถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงความเป็นมาของการสร้างเสาสงฆ์ ““เสาสงฆ์” นั้นสืบเนื่องมาจากสมัยก่อนที่มีการสร้างเสาชวนธงยาวแบบธงจีน เป็นสิ่งประดับตกแต่งบ้านเมืองอย่างหนึ่ง ทว่าธงนั้นงามเฉพาะเวลากลางวัน ครั้นยามกลางคืนก็มองไม่เห็น ต่อมาจึงมีคนคิดผนวกโคมไฟขึ้นบนเสานั้นด้วย ออกแบบให้เป็นรูปหงส์คาบโคมไฟห้อยลงมา ไม่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญ อันเป็นต้นกำเนิดของเสาสงฆ์ในหมู่ชาวมอญเมืองไทย และกลายเป็นประเพณีนิยมและรับรู้กันทั่วไปว่าวัดที่มี “เสาสงฆ์” แสดงว่าเป็นวัดมอญ

2.2 อภินิหารหลวงพ่อมงคลพิตรน้อย

หลวงพ่อมงคลพิตรน้อยเป็นพระพุทธรูปในวิหารที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาววัดสิงห์ ไม่ทราบประวัติความเป็นมา ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเล่าว่า “เดิมเรียกชื่อท่านแต่เพียงว่า หลวงพ่อในวิหาร มาเรียกกันว่า ‘หลวงพ่อมงคลพิตรน้อย’ ในสมัยหลวงปู่สังวาลย์”

ท่านเจ้าอาวาสเล่าถึงเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับหลวงพ่อมงคลพิตรน้อยว่า “พูดถึงหลวงพ่อมงคลพิตรน้อยในวิหาร มีเรื่องน่าอัศจรรย์ เพราะเดิมหลังท่านเอนลงมา จนชาวบ้านต้องเอาไม้ไปค้ำไว้เยอะมาก ต่อมาวันหนึ่งท่านก็ตั้งตรงได้เอง และตรงแบบนี้มาตลอด จนกรมศิลปากรมาบูรณะวิหารและฐานพระในภายหลัง ชาวบ้านจึงเห็นเป็นอภินิหาร และเคารพศรัทธามาจนถึงปัจจุบัน”

นอกจากนั้น เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน พบข้อมูลที่ตรงกันว่า “ชาวบ้านช่วยกันนำไม้ไปค้ำหลังท่านไว้จริง เพราะกลัวจะพังลงมา แต่ต่อมามีท่านก็ตรงเอง ทำให้ชาวบ้านเคารพนับถือมาก และเป็นเรื่องแปลกที่เล่าให้ลูกหลานฟังต่อ ๆ กันมา”

ดังนั้น ความเชื่อเรื่องนี้ ทั้งท่านเจ้าอาวาสและผู้ให้ข้อมูล 6 ท่าน เล่าไปในทำนองเดียวกันว่า หลวงพ่อมงคลปิตรน้อยเป็นพระพุทธรูปในวิหารมาตั้งแต่อดีต กาลเวลาผ่านไปทำให้ท่านเคยเอนลงจนชาวบ้านเกรงว่าจะพังล้มลงมา จึงช่วยกันนำไม้มาค้ำหลังไว้ แต่ต่อมาหลวงพ่อกลับตั้งตรงเองได้โดยไม่ต้องอาศัยไม้ค้ำ จึงทำให้เป็นที่ศรัทธาของชาวบ้านมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 4.14 ด้านหน้าและด้านหลังหลวงพ่อมงคลปิตรน้อย

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2561

2.3 ต้นตะเคียนคู่ที่นำขึ้นจากน้ำ

จากที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ทำให้พบข้อมูลความเชื่อเรื่องต้นตะเคียนคู่ที่อยู่หน้าวิหาร โดยผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเล่าว่า “ต้นตะเคียนคู่นี้นำขึ้นจากท่าน้ำของวัดสิงห์ มีต้นหนึ่งลอยมาติดที่ศาลาท่าน้ำมาก่อน อีกต้นนำขึ้นทีหลัง พอชาวบ้านทั้งที่อยู่ใกล้ อยู่ไกลจากที่อื่นรู้เรื่องก็มาบนขอหวย เสี่ยงโชค ขอพร จนเล่าต่อ ๆ กันมา”

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเล่าว่า “ต้นตะเคียนที่ขึ้นทีหลัง ชาวบ้านช่วยกันเอาขึ้นตั้งแต่เข้าจนค่ำจึงนำขึ้นได้”

ท่านเจ้าอาวาสได้เล่าเพิ่มว่า “ต้นตะเคียนต้นแรกลอยมาติดท่าน้ำที่พระสรงน้ำ พระลูกศิษย์วัด และชาวบ้านช่วยกันนำขึ้น พอกลางคืนมีพระลูกวัดฝันว่ามีผู้หญิงร้องไห้ขอให้ช่วยพาตนขึ้นจากน้ำ รุ่งเช้าจึงได้ช่วยกันดูว่าได้น้ำยังมีสิ่งใดอยู่หรือไม่ จนพบว่ายังมีต้นตะเคียนจมอยู่อีก 1 ต้น และเป็นต้นใหญ่กว่าต้นแรก ชาวบ้านจึงช่วยกันดึงขึ้นจากน้ำโดยใช้เวลาค่อนข้างนาน เพราะทำยังไงก็ไม่ขึ้น จนต้องให้ชาวบ้านที่เป็นผู้หญิงมาร่วมกันช่วยดึงขึ้นด้วย จึงสามารถนำขึ้นได้”

ดังนั้น ความเชื่อเรื่องนี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเล่าตรงกันและยังเป็นเรื่องที่ชาวบ้านเล่าต่อกันมาจนถึง เพราะเป็นเรื่องที่ยังคงชาวบ้านทราบกันพอสมควร เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน

สมัยเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ต้นตะเคียนคู่นี้ยังคงอยู่หน้าด้านข้างวิหาร เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้าน และเล่าลือต่อกันไป จนมีผู้คนต่างถิ่นมาเสี่ยงโชคลาก นำสิ่งของมาถวายตั้งในภาพ

ภาพที่ 4.15 ต้นตะเคียนคู่นำขึ้นจากน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2561

3. ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ มีจำนวน 4 เรื่อง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่ามีทั้งประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และประเพณีที่สูญหายไป รวมจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) การสืบทอดเป็นเจ้าภาพขันกัณฑ์เทศน์ในครอบครัว 2) การแลกอาหารคาวหวานหลังทำบุญตักบาตร 3) การทำบุญประจำปีหลวงพอมงคลบพิตรน้อย และ 4) การทำผ้าป่าออกพรรษา ดังนี้

3.1 การสืบทอดเป็นเจ้าภาพขันกัณฑ์เทศน์ในครอบครัว

อดีตผู้นำชุมชนและผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเล่าถึงประเพณีที่ชาววัดสิงห์สืบทอดต่อกันมาในครอบครัวช่วงเข้าพรรษา จะสลับกันเป็นเจ้าภาพขันกัณฑ์เทศน์ ดังที่มีผู้ให้ข้อมูล 1 ท่านเล่าว่า “แต่ก่อน ช่วงออกพรรษา ทุกวันพระจะมีขันกัณฑ์เทศน์ประมาณ 3-4 ขัน พอพ่อแม่ปู่ย่าตายายเสีย คนที่เหลือก็จะรับเป็นเจ้าภาพขันกัณฑ์เทศน์ต่อกัน พอถึงวันที่ใครเป็นเจ้าภาพก็เอาขันกัณฑ์เทศน์ไป”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านเล่าถึงเรื่องนี้ไว้เช่นเดียวกันว่า “วันพระช่วงเข้าพรรษา บ้านที่รับเป็นเจ้าภาพขันกัณฑ์เทศน์จะเตรียมของใส่ขัน มีดอกไม้ รูป เทียน เงิน ซา กาแฟ น้ำหวาน หรือของอื่น ๆ ที่พอใส่ขันได้เพื่อนำไปถวายพระที่ขึ้นเทศน์ พอถึงวัดจะให้คนที่มาทำบุญจบบใส่เงิน ดอกไม้ รูป เทียน เป็นการทำบุญร่วมกัน พอรุ่นพ่อแม่ผู้ใหญ่เสีย ลูกหลานก็รับเป็นเจ้าภาพต่อ”

ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัตินี้ ยังคงสืบทอดกันมาในครอบครัวของชาวบ้านวัดสิงห์ เมื่อสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ถือศีลและเคยรับเป็นเจ้าภาพล่องลับไปแล้ว ก็จะสืบทอดต่อกันมาถึง รุ่นบุตรหลานให้รับเป็นเจ้าภาพกันต่อ กิจกรรมที่ปฏิบัติตามที่ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าคือ เมื่อถึงวันพระก็นำ ชั้นกัณฑ์เทศน์ที่ประกอบด้วย ดอกไม้ ปัจจาย และเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับพระสงฆ์ใส่ใน ชั้นไปตั้งไว้บนศาลาการเปรียญ หลังจากผู้ที่มาทำบุญในวันพระ ไหว้พระตักบาตรกันเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่พระจะขึ้นเทศน์บนธรรมมาสน์ จะนำชั้นกัณฑ์เทศน์มาให้ผู้อื่นร่วมกันทำบุญและอนุโมทนาบุญร่วมกัน ธรรมเนียมนี้อย่างคงปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 4.16 การทำบุญร่วมกับเจ้าภาพชั้นกัณฑ์เทศน์
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2561

3.2 การแลกอาหารคาวหวานหลังทำบุญตักบาตร

จากที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์อดีตผู้นำชุมชนและผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ทำให้ทราบว่าทุกวันที่มีการทำบุญที่วัดทั้งวันพระ วันสำคัญทางศาสนาและเทศกาลสำคัญต่าง ๆ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ชาวบ้านมีธรรมเนียมการแลกอาหารคาวหวานหลังทำบุญตักบาตร ดังที่ผู้นำชุมชนเล่าว่า “เวลาชาวบ้านไปทำบุญที่วัดสิงห์ นอกจากตักบาตรแล้ว ยังมีการแลกขนม กับข้าว หลังจากตักบาตรเสร็จ ทำต่อกันมาจนถึงตอนนี้ก็ยังทำกันอยู่เวลาที่ไปวัดทุกครั้ง”

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเล่าว่า “เวลาไปวัด ทุกวันพระ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา ปีใหม่ ตรุษ สงกรานต์ หรือวันอื่น ๆ ก็มีแลกขนมกันหลังตักบาตรทุกครั้ง ให้คนที่สนิทคุ้นเคย ญาติกัน หรือคนรู้จักที่มาทำบุญเห็นหน้ากันบ่อย ๆ ที่วัด”

ธรรมเนียมปฏิบัตินี้ยังคงสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านกล่าวในทำนองเดียวกันว่า “เป็นเรื่องที่ทำต่อกันมานานแล้ว ทำมาตั้งแต่เกิด ถ้าไม่มีขนม ก็แลกกับข้าวกัน ถือเป็น การพูดคุย ถามข่าวคราว ทุกข์สุขกันด้วยเวลาแลกขนมกัน ใครหายหน้าไปนาน ไม่เจอกัน ก็ถามข่าวคราวกัน หรือถามถึงกับลูกหลานที่มาแทน”

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเล่าเพิ่มเติมว่า “สมัยก่อนชาวบ้านจะตักแกงรวมกันด้วย เช่น แกงเผ็ดถ้าเป็นชนิดเดียวกันก็ตักในถ้วยเดียวกันคนละช้อนสองช้อน จนเต็มถ้วย ไม่เหมือนตอนนี้ ต่างคนต่างตักแกงหรือขนมที่ทำมาคนละถ้วย ขนมก็ใส่กระถางใบตอง ไม่ได้ตักใส่ถ้วย และไม่วางถ้วยไว้มากเหมือนตอนนี้”

ภาพที่ 4.17 ถ้วยใส่อาหารคาวหวานในการตักบาตร
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2562

3.3 การทำบุญประจำปีหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย

ธรรมเนียมปฏิบัติเรื่องการทำบุญประจำปีหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย เป็นเรื่องที่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเล่าว่า “มีมาประมาณ 20-30 ปี” ดังที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “มีมาสัก 20-30 ปีได้ ธรรมดาจัดช่วงปีใหม่ทุกปี เป็นงานฉลองให้ชาวบ้านได้กราบไหว้หลวงพ่อมงคลบพิตรน้อยเพื่อเป็นสิริมงคล”

ท่านเจ้าอาวาสเล่าเพิ่มเติมว่า “เริ่มมีการจัดงานสมัยหลวงพ่อสังวาลย์ จัดมาทุกปี เพิ่งมาหยุดช่วงโควิด” ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านเล่าว่า “ก่อนถึงวันงาน พระ ลูกศิษย์วัด ชาวบ้าน จะช่วย

เตรียมงาน เตรียมดอกไม้ รูป เทียน ทอง กางเต็นท์ขายรูปเทียนทอง และที่ถวายสังฆทานหน้าวิหาร และโบสถ์ กลางคืนมีลิเกบ้าง หนังบ้าง มีร้านค้ามาขายเต็มลานไปหมด”

ธรรมเนียมประเพณีปฏิบัตินี้ ยังคงสืบทอดกันจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่สมัยพระครู นนทอภากร อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 8 ภายในงานมีการจำหน่ายรูปเทียนทองดอกไม้เพื่อนำไปบูชา หลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย ถวายสังฆทาน มีมหรสพช่วงกลางคืน เช่น ลิเก ภาพยนตร์กลางแปลง มี ร้านจำหน่ายอาหาร โดยปกติจัดประมาณ 2-3 วัน ถือเป็นงานบุญใหญ่ของวัดสิงห์ที่ชาวบ้านร่วมกัน จัดและทำบุญร่วมกับทางวัด

3.4 การทำผ้าป่าออกพรรษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมเนียมประเพณีที่ชาวบ้านวัดสิงห์เคยยึด ปฏิบัติในอดีต พบว่ามีผู้ให้ข้อมูล 4 ท่านเล่าว่า เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ทุกวันออกพรรษาชาวบ้าน จะทำผ้าป่าออกพรรษา

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเล่าถึงผ้าป่าออกพรรษาว่า “เมื่อก่อน ออกพรรษา ชาวบ้านจะเอา ผลไม้มากองรวมกันไว้ที่ศาลาการเปรียญ ใครมีกล้วย อ้อย มะพร้าว หรือผลไม้อะไร ก็ไปกองวางรวม ไว้ด้วยกัน ถวายวัด ถวายกันทีละเยอะ ๆ มะพร้าวมาเป็นทะลาย กล้วยเป็นเครือ อ้อยเป็นต้นหลาย ต้นมัดรวมกัน”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านเล่าถึงวิธีการถวายผ้าป่าออกพรรษาว่า “ชาวบ้านจะนำผลไม้มากอง ไว้ตามจำนวนของพระในวัด เช่น มีพระ 10 รูป ทำผ้าป่าออกพรรษา 10 กอง เจ้าหน้าที่วัดจัดทำฉลาก ให้พระจับฉลาก เมื่อพระแต่ละรูปจับได้หมายเลขไหน ให้คนที่นำผลไม้ที่วางรวมในกองนั้น ไปร่วมกัน ถวายพระรูปนั้น และพระจะนำผ้ามาบังสกุลให้”

ดังนั้น กิจกรรมในวันออกพรรษาในอดีตจึงต่างจากปัจจุบัน โดยมีลำดับกิจกรรมการ ทำบุญในวันออกพรรษา คือ เริ่มจากการตักบาตรอาหารคาวหวาน ตักบาตรเทโว และการถวายผ้าป่า ออกพรรษา ผ้าป่าออกพรรษาเป็นประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติของวัดสิงห์ในอดีต ปัจจุบันไม่มีประเพณี นี้แล้ว

ตอนที่ 2 คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัด นนทบุรี เจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชน และผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะไว้ ดังนี้

1. คุณค่าด้านสติปัญญา

คุณค่าด้านสติปัญญา คือ ความเข้าใจชีวิตและสังคม ภาพสะท้อนสภาพสังคม และ สารประโยชน์ด้านต่าง ๆ วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ที่มีคุณค่าด้านสติปัญญา คือ เป็น

เกร็ดความรู้เกี่ยวกับวัด อติตเจ้าอาวาส และประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติของชาววัดสิงห์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัด มีจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่

1.1 ความเชื่อเรื่องการสร้างวัดมีคุณค่าที่เป็นเกร็ดความรู้เกี่ยวกับชื่อวัด โดยพบข้อสันนิษฐานจากท่านเจ้าอาวาสว่าคนสร้างอาจชื่อสิงห์ และเป็นบุคคลสำคัญพอสมควร นอกจากนั้นข้อมูลตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ระบุว่า “ในอดีตรอบโบสถ์วัดสิงห์มีใบเสมาคู่” อาจเป็นข้อสันนิษฐานเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างวัดสิงห์ได้ว่า วัดสิงห์อาจเป็นวัดหลวงเนื่องจากมีใบเสมาคู่ปรากฏรอบโบสถ์ นอกจากนั้นยังอาจเป็นวัดมอญเพราะมีการสร้างเสาหงส์คู่ไว้ภายในวัด

1.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับหลวงพ่อดึก: หมอยาวัดสิงห์ มีคุณค่าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอดีตเจ้าอาวาส และกิจวัตรสำคัญที่สร้างประโยชน์ต่อชุมชนทั้งในด้านการบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยน้ำมันมนต์ให้แก่ชาวบ้านทั้งละแวกใกล้เคียงและต่างจังหวัด ตลอดจนคุณูปการในการสร้างโรงเรียนแจ่มชื่นวิทยาคม หรือโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสิงห์ (แจ่มชื่นวิทยาคม) ในปัจจุบัน

1.3 ชื่อศาลาท่าน้ำเก่า เป็นเกร็ดความรู้เกี่ยวกับชื่อสถานที่สำคัญตามที่ชาวบ้านในอดีตใช้เรียกกันในอดีต ซึ่งได้แก่ ชื่อ “ศาลาขวาง” คือ บริเวณส่วนหนึ่งบนศาลาการเปรียญเก่า “ศาลาโกหก” ชื่อเรียกศาลาท่าน้ำหลังเก่า ใช้เรียกกันเล่นของชาวบ้าน เนื่องจากเป็นศาลาที่ใช้นั่งเล่นผ่อนคลายเรื่องสนุกสนานกันของชาวบ้านในอดีต และ “ศาลาทอง” ชื่อเรียกศาลาท่าน้ำซึ่งยังคงอยู่ในปัจจุบัน โดยเรียกตามลวดลายหน้าบันที่แกะสลักสีทอง

1.4 การสืบทอดเป็นเจ้าของภาพขันกัณฑ์เทศน์ในครอบครัว เป็นเกร็ดความรู้ให้ทราบถึงประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติที่ชาววัดสิงห์ปฏิบัติและสืบทอดในการทำนุบำรุงศาสนาต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ในการรับเป็นเจ้าของภาพขันกัณฑ์เทศน์ในช่วงเข้าพรรษาสืบทอดต่อกันภายในครอบครัว จึงนับเป็นกลวิธีการปลูกฝังให้บุตรหลานของตนมาเข้าวัดทำบุญได้อีกทางหนึ่ง

1.5 การแลกอาหารคาวหวานหลังทำบุญตักบาตร มีคุณค่าให้รู้ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติที่แสดงถึงรูปแบบการทำบุญและสะท้อนถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน โดยในทุกวันพระและวันสำคัญต่าง ๆ ที่ชาวบ้านมาร่วมทำบุญที่วัด ดังที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “หลังจากทุกคนตักบาตรเสร็จจะแลกเปลี่ยนขนมหรืออาหารคาวกันในหมู่คนรู้จักคุ้นเคยด้วยสืมน้ำยืมแยมแจ่มใส” หากพิจารณาประเพณีธรรมเนียมนี้แล้วเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นวิธีการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี เนื่องจากในระหว่างการแลกเปลี่ยนอาหารและขนม ต่างฝ่ายต่างสนทนาเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น ถ้ามถึงบุตรหลาน สุขภาพร่างกาย สอบถามข่าวคราวทุกข์สุขระหว่างกัน เมื่อผู้ใดที่เคยมาวัดแล้วหายไปไม่มาวัด ก็จะเป็นห่วงและสอบถามข่าวกัน

1.6 การทำผ้าป่าออกพรรษา เป็นเกร็ดความรู้ที่ทำให้ทราบธรรมเนียมปฏิบัติและกิจกรรมสำคัญช่วงออกพรรษาในอดีต ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่คงเหลือเพียงแค่การตักบาตรอาหารคาวหวานและตักบาตรเทโว ซึ่งคุณค่าของเรื่องนี้เป็นประโยชน์ในการสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลง

ของสภาพสังคมว่ามีอิทธิพลต่อประเพณีธรรมเนียมนิยมปฏิบัติพอสมควร ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงสาเหตุที่อาจทำให้ประเพณีนี้เลือนหายไปอาจเป็นเพราะหลายปัจจัยว่า “คนมาวัดน้อยลง การนำผลไม้มาที่ละครวามาก ๆ ต้องใช้ค่าใช้จ่ายพอสมควร ผลไม้ราคาแพงมากขึ้น และผลไม้ส่วนใหญ่ต้องจัดซื้อมา ไม่ได้ปลูกกันเองทุกชนิดเหมือนในอดีต”

ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านจึงมีความคิดเห็นตรงกันว่า “เรื่องเหล่านี้มีคุณค่าเพราะให้ความรู้แก่คนรุ่นหลังมีหลายเรื่องที่คนรุ่นใหม่ไม่ทัน ไม่รู้” และตรงกับที่ท่านเจ้าอาวาสกล่าวว่า “ไว้เล่าเป็นตำนาน ให้คนรุ่นหลังได้ทราบ เพราะคนผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นที่รู้เรื่องราวในอดีตมีจำนวนเหลือน้อยลงนาน ๆ ไป คนรุ่นหลัง ๆ จะไม่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับวัด อยากให้มีการบันทึก เก็บภาพ ข้อมูลให้นักเรียนได้เรียน นำข้อมูลไว้เป็นหนังสือที่ห้องสมุดให้นักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจได้อ่านศึกษากันไป”

2. คุณค่าด้านอิทธิพล

คุณค่าด้านอิทธิพล คือ ด้านศีลธรรม การช่วยกระตุ้นยกระดับจิตใจของคนในชุมชน อิทธิพลต่อความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของคนในสังคม วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัด สิ่งที่มีผลต่อความเชื่อ กระตุ้นยกระดับจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของคนในสังคมของคนในชุมชน มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่

2.1 ต้นตะเคียนคู่ที่นำขึ้นจากน้ำ มีคุณค่าด้านอิทธิพลในการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้าน เกี่ยวกับ “เจ้าแม่ตะเคียน” ซึ่งเชื่อว่าอาศัยในต้นตะเคียนที่ทางวัดและชาวบ้านช่วยนำขึ้นจากน้ำ ทั้ง 2 ต้น จนนำไปสู่ความศรัทธาการเป็นที่พึ่งทางใจทางหนึ่งของชาวบ้าน รวมถึงการเสี่ยงโชคลาภตามความเชื่อถือส่วนบุคคลทั้งในชุมชนใกล้เคียงวัดสิ่งและละแวกใกล้เคียง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “พอคนที่อื่นรู้เรื่องต้นตะเคียนคู่ เขาก็พากันมากกราบไหว้ บนบาน ขอพร ขอโชค เสือผ้า สิ่งของ เครื่องใช้ที่อยู่ในเต็นท์ที่นำต้นตะเคียนคู่มาไว้หน้าวิหาร ก็เป็นของคนที่เขาได้รับพร ได้รับโชค นำมาแก้บนถวาย”

2.2 เรื่องเล่าเกี่ยวกับโบราณสถานสำคัญในอดีต ทั้งวิหาร โบสถ์ ศาลาการเปรียญ ศาลาท่าน้ำ และเจดีย์เรียง 3 องค์ มีคุณค่าด้านอิทธิพลในการกระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถาน เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเกิดความคิดในการร่วมกันดำรงรักษาทำนุบำรุงให้โบราณสถานคงอยู่คู่กับวัดในสภาพการใช้งานได้ต่อไป ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “อยากให้คนรุ่นนี้ได้เห็นวัดสิ่งสมัยก่อนว่า โบสถ์เก่าแม้จะผุพัง แต่ก็สวยงามไม่น้อยกว่าวิหาร และใหญ่กว่าวิหาร ชุมโบสถ์ก็สวยมาก มีเจดีย์ใหญ่เรียงอยู่ริมน้ำด้วย”

2.3 โบราณ วัตถุสำคัญ คือ เสาหงส์ และพระพุทธรูปจากวัดตะเก มีคุณค่าในด้านที่มีอิทธิพลต่อความคิดในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญของวัดให้คงอยู่สืบไปเพื่อไม่ให้เกิดการสูญหายในอนาคต ดังที่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านทุกคนกล่าวตรงกันว่า “รู้สึกเสียดายเสาหงส์คู่ที่สูญหายไปมาก”

3. คุณค่าด้านอารมณ์

คุณค่าด้านอารมณ์ คือ ความบันเทิง หรืออารมณ์สะเทือนใจที่ได้รับจากวรรณกรรม วรรณกรรมมุขปาฐะที่สะท้อนถึงอารมณ์ความรู้สึกของชาววัดสิงห์ มี 1 เรื่อง คือ ความเชื่อเรื่อง อภินิหารหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย ที่ส่งผลต่อความรู้สึกหวงแหน ภูมิใจ และเคารพศรัทธาในหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อยที่เชื่อกันว่าสามารถตั้งตรงเอนได้ หลังจากที่เอนลงจนต้องนำไม้ค้ำไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ องค์พระล้ม จึงส่งผลให้ชาววัดสิงห์เคารพศรัทธาหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อยมาก ดังที่เจ้าอาวาสเล่าว่า “เหตุการณ์ครั้งที่หลวงพ่อมงคลบพิตรน้อยตั้งตรงได้เองนั้น ทำให้ชาวบ้านเคารพศรัทธาท่านมาจนถึงปัจจุบัน” และตามที่มีผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า “ทุกวันนี้ก็ยังเล่าให้ลูกหลานฟังเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ อภินิหารของท่าน” ดังนั้น วัดสิงห์จึงมีการจัดงานประจำปีฉลองหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อยในช่วงปีใหม่ และหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อยยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านมาจนถึงทุกวันนี้

ดังนั้น โดยสรุปวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ 4 เรื่อง 2) ความเชื่อ 3 เรื่อง และ 3) ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ 4 เรื่อง คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะมี 3 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านสติปัญญาที่ให้ความรู้เรื่องประวัติและสิ่งสำคัญของวัดในอดีต 2) คุณค่าด้านอิทธิพลต่อความเชื่อ การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ 3) คุณค่าด้านอารมณ์ คือการเป็นศูนย์รวมจิตใจความภาคภูมิใจของชาวบ้าน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้เกี่ยวกับวัดสิงห์และมีภูมิลำนานอาศัยใกล้เคียงวัดสิงห์ แบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเจ้าอาวาสวัดสิงห์ปัจจุบัน 1 รูป และอดีตผู้นำชุมชนที่มีภูมิลำนานและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 60 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกชุมชนที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และเป็นผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับวัดสิงห์ จำนวน 6 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการคัดเลือกแบบบอกต่อ (Snowball Sampling Technique) วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเรื่องนี้ คือ 1) วิเคราะห์เนื้อหาของวรรณกรรม มุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 2) วิเคราะห์คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สืบหาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สืบหาพื้นที่ ติดต่อประสานงานเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 โดยการคัดเลือกแบบบอกต่อ

ระยะที่ 2 นัดหมายและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ด้วยตนเอง

ระยะที่ 3 นัดหมายและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ด้วยตนเอง

ระยะที่ 4 วิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษา

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1.1 เนื้อหาของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

5.1.1.1 เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ มีจำนวน 4 เรื่อง

1) หลวงพ่อตึก: หมอยาวัดสิงห์ หลวงพ่อตึกเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 6 ท่านเป็นหมอยาในด้านการทำน้ำมันมนต์เพื่อรักษาอาการปวดเมื่อย อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคกระดูก ที่มีชื่อเสียงรักษาอาการป่วยของชาวบ้านทั้งในบริเวณใกล้เคียงและต่างถิ่น จนสามารถนำปัจจัยที่เก็บรวบรวมไว้ร่วมกับเงินส่วนตัวท่านมาสร้างโรงเรียน “แจ่มชื่นวิทยาคม” หรือโรงเรียนเทศบาลปลายบางวัดสิงห์ (แจ่มชื่นวิทยาคม) ในปัจจุบัน

2) โบราณสถานสำคัญในอดีต ตำแหน่งวิหาร โบสถ์ ศาลาการเปรียญ ศาลาทำน้ำ และเจดีย์เรียง 3 องค์ ยังคงอยู่ตำแหน่งเดิมกับในอดีต วิหารในอดีตมีลักษณะเหมือนปัจจุบัน แต่จะอยู่ระดับเตี้ยกว่าในปัจจุบันซึ่งได้รับการบูรณะยกสูงขึ้น เนื่องจากป้องกันน้ำท่วม แต่จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า มีโบราณสถานที่มีลักษณะที่ต่างไปจากอดีต คือ (1) โบสถ์ปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่แทนโบสถ์เดิมที่พัง โบสถ์เดิมมีลักษณะคล้ายวิหาร แต่มีเสมาคู่ มีซุ้มประตูเข้าโบสถ์ (2) เมรุเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่แทนเชิงตะกอน เมรุปัจจุบันสร้างขึ้นใหม่ (3) เจดีย์ เดิมในอดีตยังมีเจดีย์อีกประมาณ 2-3 องค์เรียงกันอยู่ริมน้ำ บริเวณที่เป็นลานวัดในปัจจุบัน แต่ค่อนข้างสภาพเก่าผุพัง จึงทำให้ปัจจุบันเหลือเจดีย์เรียงกัน 3 องค์หน้าโบสถ์

3) โบราณวัตถุสำคัญในอดีต มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับโบราณวัตถุสำคัญ 2 เรื่องคือ เสาหงส์ และพระพุทธรูปจากวัดตะเก (1) เสาหงส์ ในอดีตมีเสาหงส์ 2 เสาคู่กัน อยู่ริมหน้าศาลาการเปรียญไม้หลังเก่า ตัวหงส์มีขนาดใหญ่เป็นสำริด คาบกระดิ่ง ตัวเสาเป็นปูน (2) พระพุทธรูปจากวัดตะเก พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ริมน้ำ ข้างศาลาไม้ทำน้ำ เป็นพระพุทธรูปที่นำมาจากวัดตะเก ซึ่งเป็นวัดร้างไม่ไกลจากวัดสิงห์ ไม่มีเศียร ไม่มีแขน ทางวัดให้ช่างมาบูรณะสร้างเศียรและแขนเพิ่มเติม

4) ชื่อสถานที่สำคัญในบริเวณวัด คือ ชื่อศาลาทำน้ำ ซึ่งเป็นศาลาที่อยู่ก่อนสะพานข้ามคลองว่า เดิมเป็นศาลาไม้ ชาวบ้านใช้เป็นนั่งสนทนาคุยเล่น จึงมีคนตั้งชื่อเรียกกันว่า “ศาลาโกหก” และศาลาทำน้ำอีก 1 ศาลา เรียกกันว่า “ศาลาทอง” เพราะหน้าบันมีลวดลายแกะสลักเป็นสีทอง

5.1.1.2 ความเชื่อ มีจำนวน 3 เรื่อง

1) ความเชื่อเรื่องการสร้างวัด ผู้ให้ข้อมูลไม่ทราบว่าจะทำไมถึงชื่อวัดสิงห์ แต่เชื่อว่า อาจเป็นไปได้ว่าคนสร้างชื่อสิงห์ จึงนำมาเป็นชื่อวัด ท่านเจ้าอาวาสให้ข้อมูลตามที่ได้ทราบจากอดีตเจ้าอาวาสวัดโคเคือก อำเภอบางกรวยว่า เคยทราบมาว่า คนสร้างชื่อสิงห์ เป็นบุคคลสำคัญระดับเจ้านาย เพราะสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในวัดมีความประณีตงดงาม นอกจากนั้น ท่านเจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชนและผู้ให้ข้อมูล 2 ท่านมีทัศนะว่า ที่หน้าวัดมีเสาหงส์อยู่ จึงเชื่อว่าวัดสิงห์น่าจะเป็นวัดมอญ

2) อภินิหารหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย ไม่ทราบประวัติความเป็นมา หลวงพ่อมงคลบพิตรน้อยเคยเอนลงจนชาวบ้านเกรงว่าจะพังล้มลงมา จึงช่วยกันนำไม้มาค้ำหลังไว้ แต่ต่อมาหลวงพ่อกลับตั้งตรงเองได้โดยไม่ต้องอาศัยไม้ค้ำ จึงทำให้เป็นที่ศรัทธาของชาวบ้านมาจนถึงทุกวันนี้

3) ต้นตะเคียนคู่ที่นำขึ้นจากน้ำ มีต้นตะเคียน 1 ต้นลอยน้ำมาติดที่หน้าวัดสิงห์ พระและชาวบ้านจึงช่วยกันนำขึ้นมาจากน้ำ กลางคืนมีพระลูกวัดฝันว่ามีผู้หญิงร้องไห้ขอความช่วยเหลือขึ้นจากน้ำ รุ่งเช้าจึงได้ช่วยกันนำต้นตะเคียนที่จมอยู่อีก 1 ต้นขึ้นจากน้ำ และนำมาไว้ที่ด้านข้างวิหารในปัจจุบัน เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้านและเล่าลือต่อกันไป จนมีผู้คนต่างถิ่นมาเสี่ยงโชค ลาก นำสิ่งของมาถวาย

5.1.1.3 ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ มีจำนวน 4 เรื่อง

1) การสืบทอดเป็นเจ้าของภาพซันกันท์เทศน์ในครอบครัว ช่วงเข้าพรรษาจะสลับกันเป็นเจ้าของภาพซันกันท์เทศน์ เมื่อสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ถือศีลและเคยรับเป็นเจ้าของภาพล่องลับไปแล้ว ก็จะสืบทอดต่อกันมาจนถึงรุ่นบุตรหลานให้รับเป็นเจ้าของภาพกันต่อ

2) การแลกอาหารคาวหวานหลังทำบุญตักบาตร ทุกวันพระหลังจากที่ชาวบ้านตักบาตรเสร็จจะนำขนมมาแลกกัน หรือบางคนก็ตักแกงอาหารคาวให้แทน ซึ่งธรรมเนียมปฏิบัตินี้ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตชาวบ้านจะตักแกงรวมกันคนละ 1-2 ซ้อน จนเต็มถ้วย

3) การทำบุญประจำปีหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย มีมาประมาณ 20-30 ปี โดยจัดขึ้นในช่วงปีใหม่ของทุกปี เพื่อเป็นการจัดงานฉลองให้ชาวบ้านได้สักการะหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย

4) การทำผ้าป่าออกพรรษา ในอดีตทุกวันออกพรรษาชาวบ้านจะทำผ้าป่าออกพรรษา โดยการนำผลไม้จำนวนมากมากรวมกันไว้ที่ศาลาการเปรียญเพื่อถวายพระ

5.1.2 คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีดังนี้

5.1.2.1 คุณค่าด้านสติปัญญา คือ เป็นเกร็ดความรู้เกี่ยวกับวัด อดีตเจ้าอาวาส และประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติของชาววัดสิงห์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัด มีจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ 1) ความเชื่อเรื่องการสร้างวัดมีคุณค่าที่เป็นเกร็ดความรู้เกี่ยวกับชื่อวัด 2) เรื่องเล่าเกี่ยวกับหลวงพ่อดึก: หมอ ยาวัดสิงห์ มีคุณค่าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอดีตเจ้าอาวาส และกิจวัตรสำคัญที่สร้างประโยชน์ต่อชุมชน 3) ชื่อศาลาทำน้ำเก่า เป็นเกร็ดความรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญของชาวบ้านในบริเวณวัด 4) การสืบทอดเป็นเจ้าของภาพซันกันท์เทศน์ในครอบครัว เป็นเกร็ดความรู้ให้ทราบถึงประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติที่ชาววัดสิงห์ปฏิบัติและสืบทอดในการทำนุบำรุงศาสนาต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน 5) การแลกอาหารคาวหวานหลังทำบุญตักบาตร มีคุณค่าให้รู้ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติที่แสดงถึงรูปแบบการทำบุญและสะท้อนถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน 6) การทำผ้าป่าออกพรรษา เป็นเกร็ดความรู้ที่ทำให้ทราบธรรมเนียมปฏิบัติและกิจกรรมสำคัญช่วงออกพรรษาในอดีต

5.1.2.2 คุณค่าด้านอิทธิพล คือ มีผลต่อความเชื่อ กระตุ้นยกระดับจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของคนในสังคมของคนในชุมชน มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) ต้นตะเคียนคู่ที่นำขึ้นจากน้ำ มีคุณค่าในการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้าน 2) เรื่องเล่าเกี่ยวกับโบราณสถานสำคัญในอดีต ทั้งวิหาร โบสถ์ ศาลาการเปรียญ ศาลาทำน้ำ และเจดีย์เรียง 3 องค์ และ 3) โบราณ วัตถุสำคัญ คือ เสาหงส์ และพระพุทธรูปจากวัดตะเก มีอิทธิพลต่อความคิดในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญของวัดให้คงอยู่สืบไป

5.1.2.3 คุณค่าด้านอารมณ์ คือคุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะที่สะท้อนถึงอารมณ์ความรู้สึกของชาววัดสิงห์ มี 1 เรื่องคือ ความเชื่อเรื่องอภินิหารหลวงพ่อมงคลบพิตรน้อย ที่ส่งผลต่อความรู้สึกเคารพศรัทธา หวงแหน ภูมิใจ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน

5.2 อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.1 เนื้อหาของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นวรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมา แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ ความเชื่อ และประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งตรงกับลักษณะของวรรณกรรมมุขปาฐะตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และจิรพร ศรีบุญลือ (2546) โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ความเชื่อเรื่องการสร้างวัดสิงห์ ที่ผู้ให้ข้อมูลเชื่อว่า ผู้สร้างน่าจะชื่อสิงห์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำราญ จุช่วย (2561) ว่า วัดสิงห์สร้างตามชื่อบุคคลผู้สร้างวัด นอกจากนี้ ตามที่เจ้าอาวาส อดีตผู้นำชุมชน และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านเล่าว่า ในอดีตวัดสิงห์มีเสาหงส์คู่อยู่หน้าวัด อาจเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่า วัดสิงห์น่าจะเป็นวัดมอญ ดังที่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยราชพฤกษ์ (2553: 106-107) และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช นครนายก (2562: ออนไลน์) กล่าวถึงตำนานการสร้างเสาหงส์ไว้ว่า ประเพณีการสร้างเสาหงส์นั้น เป็นประเพณีที่พบเห็นได้ทั่วไปตามชุมชนชาวมอญในเมืองไทย เดิมชาวมอญมีคติการสร้างเสาหงส์ เป็นการสร้างเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า สำหรับวัดมอญในเมืองไทยทุกวันนี้ก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา มีกันแทบทุกวัด ต่อมาจึงมีคนคิดผนวกโคมไฟขึ้นบนเสานั้นด้วย ออกแบบให้เป็นรูปหงส์คาบโคมไฟห้อยลงมา ไม่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญ อันเป็นต้นกำเนิดของเสาหงส์ในหมู่ชาวมอญเมืองไทย และกลายเป็นประเพณีนิยมและรับรู้กันทั่วไปว่าวัดที่มี “เสาหงส์” แสดงว่าเป็นวัดมอญ แต่ทั้งนี้ “เสาหงส์” ของมอญ ยังเป็นเรื่องที่สมควรศึกษาค้นคว้ากันต่อไป

ส่วนในประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลสันนิษฐานว่า บุคคลที่สร้างวัดสิงห์น่าจะเป็นบุคคลสำคัญ เนื่องจากในวัดมีทั้งวิหารและเจดีย์ที่เรียงกันหลายองค์อยู่หน้าโบสถ์และวิหารนั้น สอดคล้องกับที่ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2559: ออนไลน์) กล่าวถึง ลักษณะสังคมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา: พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงว่า ชุมชนในระดับหมู่บ้านที่มีวัดเป็นศูนย์กลางจะเรียงรายไปตามชายฝั่งน้ำ ในเขตเมืองใหญ่ ๆ จะมีหลายหมู่บ้านเรียงรายอยู่ในพื้นที่อันเป็นท้องถิ่นเดียวกัน และมักจะมีวัดสำคัญในระดับท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการประกอบประเพณีพิธีกรรม วัดดังกล่าวนี้มักมีขนาดใหญ่ มีวิหารและพระสถูปเจดีย์เป็นประธาน มักแตกต่างจากวัดในระดับหมู่บ้านธรรมดาที่ให้ความสำคัญแก่โบสถ์อันเป็นที่ทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ วัดประจำท้องถิ่นเช่นนี้ก็คือวัดที่มักจะมีพระมหากษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง

หรือคหบดีพากันมาสร้างหรือไม่ก็มีส่วนร่วมในการสร้าง ทำให้นอกจากเป็นศูนย์กลางในด้านพิธีกรรมแล้วยังเป็นศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

5.2.2 คุณค่าของวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี มี 3 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านสติปัญญา คุณค่าด้านอิทธิพล และคุณค่าด้านอารมณ์และอิทธิพล มีประเด็นที่สอดคล้องกับทัศนคติและผลการวิจัยของนักวิชาการ ดังนี้

5.2.2.1 คุณค่าด้านสติปัญญาที่ให้ความรู้เรื่องการสร้างวัด ประวัติของอดีตเจ้าอาวาสที่เป็นหมอยา สอดคล้องกับที่ ศิราพร ณ ถลาง (2552) กล่าวว่า ข้อมูลจากวรรณกรรมมุขปาฐะหรือเรื่องเล่าสามารถให้ความรู้แก่คนในสังคมได้ทราบประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น และยังช่วยคนในชุมชนได้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นมาของตน

5.2.2.2 คุณค่าด้านอิทธิพลต่อความเชื่อในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญของวัด เนื่องจากเห็นถึงคุณค่าของสิ่งเหล่านั้นที่เป็นศิลปวัฒนธรรมสำคัญของชุมชน ดังที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2546) วัฒนธรรมชุมชนทำให้เรารู้จักตัวเอง ภูมิใจในตัวเอง มีศักดิ์ศรี มีระบบคุณค่ามีจิตวิญญาณ รู้จักครอบครัวของเรา หมู่บ้าน ท้องถิ่น และประเทศชาติของเรา

5.2.2.3 คุณค่าด้านอารมณ์ ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อมงคลพิตรน้อยคือการเป็นศูนย์รวมจิตใจความภาคภูมิใจของชาวบ้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สนิท ยืนศักดิ์, เขียวรัตน์ เม็งขาว และสุกัญญา เกษวิวัฒนากุล (2562: 200) ว่า ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ แท้จริงคือแหล่งให้กำเนิดชีวิต เบ้าหลอมของชุมชนที่เข้มแข็งมั่นคง แหล่งคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของคนในชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์มีเนื้อหา 3 ประเภท ได้แก่ 1) เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้ 2) ความเชื่อ และ 3) ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ ฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับจังหวัดนนทบุรี เทศบาล และสถาบันการศึกษาทุกระดับที่ใกล้เคียงวัดสิงห์ ควรมีการประยุกต์ผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

5.3.1.1 จากผลการวิจัยที่เป็นเกร็ดความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติของวัดสิงห์ มีความสำคัญคือ ทำให้เยาวชนรุ่นหลังได้รับรู้เรื่องเล่าที่เป็นเกร็ดความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น สถาบันการศึกษาและหน่วยงานในชุมชนควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์แต่ละประเภท เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และต่อยอดการศึกษาเรื่องราวท้องถิ่นต่อไป

5.3.1.2 ควรมีการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมของวัดสิงห์เพื่อเป็นข้อมูลแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชน

5.3.1.3 ควรนำความรู้เรื่องวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์ไปสร้างบทเรียนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประกอบ อาทิ e-book อินโฟกราฟิก เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรศึกษาโลกทัศน์และความเชื่อจากวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์

5.3.2.2 ควรศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดอื่นในตำบลบางคูเวียง เพื่อเป็นการสืบสาน เผยแพร่ และอนุรักษ์เกียรติความรู้เกี่ยวกับวัดในท้องถิ่นของตำบลบางคูเวียง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กระทรวงวัฒนธรรม ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม. (2554). **วัดสิงห์**. ค้นเมื่อ “20 เมษายน 2562,” จาก “[http:// www.m-culture.im.th](http://www.m-culture.im.th)”
- กุหลาบ มัลลิกะมาส และวิพุธ โสภวงศ์. (2541). **ประวัติวรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- จันทร์ฉาย แจ่มชื่น. (6 พฤศจิกายน 2562). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านวัดสิงห์.
- จิรพร ศรีบุญลือ . (2546). **การศึกษา “ผญา” สื่อประเพณี: การสืบทอดและการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนคนอีสาน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2546). **ความเป็นมาและสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน**. เอกสารประกอบการบรรยายการประชุมคณะกรรมการอำนวยการยุทธศาสตร์วัฒนธรรมชุมชน และผู้ปฏิบัติงาน. 13 พฤศจิกายน 2546 เวลา 10.30-12.00 น. ณ ห้องประชุมสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- ชญาณิชชัญ จอมพงศ์. (2545). **การศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะตำบลควนชุมอำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2552). **การวิจัยทางภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวี แจ่มชื่น. (6 พฤศจิกายน 2562). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านวัดสิงห์.
- ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูนนทอภากร (สังวาลย์ อากาศโร)**. (2546). นนทบุรี: โรงพิมพ์บางใหญ่.
- ประทีป แก้วแดง. (22 กุมภาพันธ์ 2563). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านวัดสิงห์.
- ปริญญา ปานชานา. (2557). “**วรรณกรรมท้องถิ่นตามแนวลำน้ำตาปี**”. **วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**, 6(1): “101-129.”
- ปัทมา เจริญกรกิจ. (2558). **พระอุโบสถและพระวิหารสมัยอยุธยาตอนปลาย-รัตนโกสินทร์ตอนต้นในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ จังหวัดนนทบุรี**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระสมุห์ เจริญ ฉันทโก. (15 กันยายน 2562). **สัมภาษณ์**. เจ้าอาวาส. วัดสิงห์.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2562). **วรรณกรรมมุขปาฐะล้านนา**. ค้นเมื่อ “20 เมษายน 2562,” จาก “[http:// www.sri.cmu.ac.th/~elanna/ elanna47/ public_html/ lang/ lang_4.html](http://www.sri.cmu.ac.th/~elanna/elanna47/public_html/lang/lang_4.html) ”

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นครนายก. (2562). **ประเพณีแห่งสังฆะตชาบ จังหวัดปทุมธานี.**
 ค้นเมื่อ “20 เมษายน 2562,” จาก “[https:// www. stou.ac.th/ offices/ rdec/ nakornnayok/main/onlineexhibitions/Phatum/T.html](https://www.stou.ac.th/offices/rdec/nakornnayok/main/onlineexhibitions/Phatum/T.html)”
- รัตนพล ชื่นคำ ธีนวพร เสรีชัยกุล และจริยา สุพรรณน ศึกษา. (2560). **นิทานเรื่องนางสิบสอง-พระรถเมรี: การถ่ายทอดเรื่องเล่าพื้นบ้านในอุษาคเนย์.** เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ครั้งที่ 55. 31 มกราคม -3 กุมภาพันธ์ 2560 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2536). **ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เล่ม 110 ตอนที่ 217 เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2536.** ค้นเมื่อ “30 ตุลาคม 2562,” จาก “<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2536/D/217/67.PDF>”
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.** กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วันเนา ยูเต็น. (2527). **ประวัติวรรณคดีสมัยสุโขทัยและอยุธยา.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม. (2553). **เรื่องเล่าเมืองนนท์.** นนทบุรี: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2543). “ภูมิปัญญาไทยในมรดกวัฒนธรรมชาวบ้าน”. **การเขียนหนังสือสารคดีสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญา.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2559). **สังคมผู้เฒ่าเจ้าพระยา: พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง.** ค้นเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2563, จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=808>
- ศิราพร ณ ถลาง. (2552). **ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิถีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริ จาดเอี้ยง. (10 ธันวาคม 2562). **สัมภาษณ์.** ชาวบ้านวัดสิงห์.
- สนธิ ยืนศักดิ์, เขาวรัตน์ เม็งขาว และสุกัญญา เกาะวิวัฒนากุล. (2562). “*ความเชื่อและโลกทัศน์ในชุมชนแม่ไผ่นวนวรรณกรรมมุขปาฐะ*”. **วารสารวิชาการ “มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา,**” 27(53): “181-201.”
- สมคิด จิระทัศนากุล. (2545). **รู้เรื่อง วัด วิหาร โบสถ์ เจดีย์ พุทธสถาปัตยกรรม.** กรุงเทพฯ: มิวเสียมเพรส
- สมคิด ทองสิมา, ผู้รวบรวม. (2530). **ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 2.** กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.

- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2483). **สาส์นสมเด็จพระพุทธศักราช 2483**.
 ค้นเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2563, จาก <https://vajirayana.org/> /สาส์นสมเด็จพระพุทธศักราช-
 ๒๔๘๓/มิถุนายน/วันที่-๑๘-มิถุนายน-พศ-๒๔๘๓-ตร
- สำนักข่าวซินหัว. (2562). **จีนเผยความสำเร็จระยะแรกของโครงการเผยแพร่วรรณกรรมมุขปาฐะ
 ทองถิ่น**. ค้นเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2563, จาก [https://www.xinhuanet.com/china/
 64211_20191226](https://www.xinhuanet.com/china/64211_20191226)
- สำราญ จาดเอี้ยง. (10 ตุลาคม 2562). **สัมภาษณ์**. อดีตกำนันตำบลบางคูเวียง/สมาชิกเทศบาล
 ปลายบาง.
- สำราญ จูช่วย. (2561). **ภูมินามวัดในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี**. รายงานการวิจัย
 มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สุเทพ จาดเอี้ยง. (10 ธันวาคม 2562). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านวัดสิงห์.
- สุรัสวดี ดิษฐสกุล. (2560). **เสมาคู่ วัดใหญ่สุวรรณาราม**. ค้นเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2563, จาก
https://oer.learn.in.th/search_detail/result/70834
- อนงค์ ดิษฐเล็ก. (11 ตุลาคม 2562). **สัมภาษณ์**. ชาวบ้านวัดสิงห์.
- อุบลนภา สิ้นพลอย และราตรี แจ่มนิยม. (2558). “การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นของชาวกะเหรี่ยง
 กรณีศึกษาหมู่บ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอกองคา จันทบุรี”. **วารสารคณะ
 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี**, 2(2): “12-22.”
- Mark Turin, Claire Wheeler and Eleanor Wilkinson, ed., (2013). **Oral Literature in the
 Digital Age: Archiving Orality and Connecting with Communities**.
 Retrieved October, 2019 from [https://books.openbook
 publishers.com/10.11647/obp.0032.pdf](https://books.openbookpublishers.com/10.11647/obp.0032.pdf)

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้ข้อมูล

รายนามผู้ให้ข้อมูล

1. ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันและอดีตผู้นำชุมชน ได้แก่
 - 1.1 พระสมุห์ เจริญ ฉันทโก เจ้าอาวาสวัดสิงห์ ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อายุ 55 ปี มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 55 ปี
 - 1.2 นายสำราญ จาดเอี้ยง อดีตผู้นำชุมชน คือ อดีตกำนันตำบลบางคูเวียง/สมาชิกเทศบาลปลายบาง อายุ 80 ปี มีภูมิลำเนาอยู่หมู่ 3 ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 80 ปี
- 2 กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกชุมชน และเป็นผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับวัดสิงห์ จำนวน 6 คน ได้แก่
 - 2.1 นายทวี แจ่มชื่น อายุ 85 ปี มีภูมิลำเนาอยู่หมู่ 3 ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 85 ปี
 - 2.2 นางจันทร์ฉาย แจ่มชื่น อายุ 79 ปี มีภูมิลำเนาอยู่หมู่ 3 ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 79 ปี
 - 2.3 นายศิริ จาดเอี้ยง อายุ 85 ปี มีภูมิลำเนาอยู่หมู่ 3 ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 85 ปี
 - 2.4 นางสุเทพ จาดเอี้ยง อายุ 82 ปี มีภูมิลำเนาอยู่หมู่ 3 ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 82 ปี
 - 2.5 นางอนงค์ ดิษฐเล็ก อายุ 78 ปี มีภูมิลำเนาอยู่หมู่ 3 ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 78 ปี
 - 2.6 นายประทีป แก้วแดง อายุ 70 ปี มีภูมิลำเนาอยู่หมู่ 3 ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และอาศัยอยู่ใกล้เคียงวัดสิงห์ เป็นระยะเวลา 70 ปี

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์”
สำหรับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1

แบบสัมภาษณ์เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดในตำบลบางคูเวียง”
สำหรับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... วันที่สัมภาษณ์

1. ท่านเป็นเจ้าของอาคาร/ผู้นำชุมชนมากี่ปี และอาศัยอยู่ในพื้นที่มากี่ปี

.....
.....
.....

2. ท่านทราบหรือไม่ว่า ทำไมถึงชื่อวัดสิงห์ อดีตเจ้าอาวาส/อดีตผู้นำชุมชนเคยเล่าให้ฟังบ้างหรือไม่

.....
.....
.....

3. ท่านทราบหรือไม่ว่า วัดสิงห์สร้างในสมัยใด

.....
.....
.....

4. วัดสิงห์ในอดีตมีสิ่งใดบ้างที่ยังคงเดิมเหมือนในปัจจุบัน อย่างไร

.....
.....
.....

5. วัดสิงห์ในอดีตมีสิ่งใดบ้างที่ต่างจากในปัจจุบัน อย่างไร

.....
.....
.....

6. ท่านทราบตำนาน ความเชื่อเกี่ยวกับวัด สถานที่ สิ่งของต่าง ๆ ในวัดหรือไม่ มีเรื่องใดบ้าง

.....
.....

.....

7. วัดสิ่งที่มีเรื่องเล่า เกร็ดความรู้เกี่ยวกับวัดหรือไม่ มีเรื่องใดบ้าง

.....

.....

8. ท่านคิดว่าวัดสิ่งที่มีประเพณีธรรมเนียมที่มักปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเหมือนหรือต่างกับในอดีตอย่างไร

.....

9. ท่านคิดว่าเรื่องราวหรือเกร็ดความรู้ท้องถิ่นมีประโยชน์หรือไม่ อย่างไร

.....

10. ท่านมีข้อเสนอแนะเรื่องการอนุรักษ์เรื่องราวท้องถิ่นอย่างไร

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดสิงห์”
สำหรับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2

แบบสัมภาษณ์เรื่อง “วรรณกรรมมุขปาฐะมุขปาฐะเกี่ยวกับวัดในตำบลบางคูเวียง”
สำหรับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... วันที่สัมภาษณ์

1. ท่านอายุเท่าใดและอาศัยอยู่ในพื้นที่มากี่ปี

.....
.....
.....

2. สมัยก่อนบริเวณใกล้วัดสิ่งที่มีสภาพอย่างไร

.....
.....
.....

3. ท่านทราบหรือไม่ว่า ทำไมถึงชื่อวัดสิ่งท่ อดีตเจ้าอาวาส/อดีตผู้นำชุมชนเคยเล่าให้ฟังบ้างหรือไม่

.....
.....
.....

4. ท่านทราบหรือไม่ว่า วัดสิ่งท่สร้างในสมัยใด

.....
.....
.....

5. วัดสิ่งท่ในอดีตมีสิ่งใดบ้างที่ยังคงเดิมเหมือนในปัจจุบัน อย่างไร

.....
.....
.....

6. วัดสิ่งท่ในอดีตมีสิ่งใดบ้างที่ต่างจากในปัจจุบัน อย่างไร

.....
.....
.....

.....

7. ท่านทราบตำนาน ความเชื่อเกี่ยวกับวัด สถานที่ สิ่งของต่าง ๆ ในวัดหรือไม่ มีเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

8. วัดสิ่งที่มีเรื่องเล่า เกร็ดความรู้เกี่ยวกับวัดหรือไม่ มีเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่าชาวบ้านที่มาทำบุญวัดสิ่งที่มีประเพณีธรรมเนียมที่มักปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเหมือนหรือแตกต่างจากในอดีตอย่างไร

.....

.....

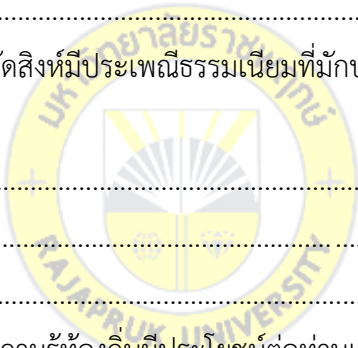
.....

10. ท่านคิดว่าเรื่องราวหรือเกร็ดความรู้ท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อท่านและชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	อาภาภรณ์ ดิษฐเล็ก
วัน เดือน ปีเกิด	23 กันยายน 2519 จ.นนทบุรี
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (เกียรตินิยม อันดับ 2), พ.ศ.2537 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, พ.ศ.2547
ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน	หัวหน้าหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
ประสบการณ์ทำงาน	1. ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการผู้ดูแลผู้สูงอายุ หัวหน้าโครงการคือ ศ.ศศิพัฒน์ ยอดเพชร อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2. บรรณาธิการกลุ่มสาระวิชาภาษาไทย บริษัท สำนักพิมพ์แม็ค
จำกัด	3. อาจารย์ประจำหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
ชื่อผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่	รายงานวิจัยเรื่อง การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียง คำศัพท์ในแบบเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชาวจีน: กรณีศึกษานักเรียนวิทยาลัยการท่องเที่ยวและ การอาชีพ มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 9 การวิจัยสู่ประชาคมอาเซียน และพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับพิเศษ การประชุมทางวิชาการ “มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 9 การวิจัยสู่ประชาคมอาเซียน (Research for ASEAN Community)
รางวัลหรือทุนการศึกษาที่ได้รับ	ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากวิทยาลัยราชพฤกษ์ ดังนี้

1. คณะผู้วิจัยในรายงานวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักศึกษา ความพึงพอใจของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์ที่มีต่อการสอนวิชาภาษาจีนของครูอาสาชาวจีน ระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2552”
2. วิเคราะห์ปัญหาการเขียนรายงานวิชาการของนักศึกษาวิทยาลัย ราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2553
3. การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านออกเสียงคำศัพท์ในแบบเรียน วิชาภาษาไทยของนักเรียนชาวจีน: กรณีศึกษานักเรียนวิทยาลัยการทองเที้ยวและการอาชีพ มณฑล ยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ปีการศึกษา 2555
4. การรับรู้คำศัพท์และเปรียบเทียบเสียงคำศัพท์ภาษาไทยใน มณฑลยูนนานกับภาษาไทยกลางของนักเรียนชาวไทยที่เรียนวิชาภาษาไทย วิทยาลัยการทองเที้ยว และการอาชีพ มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
5. การวิเคราะห์การเขียนเรียงลำดับคำในประโยคภาษาไทยของ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี
6. สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการสอนอ่านสะกดคำ ภาษาไทยของครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
7. การพัฒนาชุดการสอนสนทนาภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับ นักศึกษาชาวจีน
8. การพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำภาษาไทยโดยใช้เกมสำหรับ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 ในโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมี สถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง